

การศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของเมือง (Urban Element)

จากการศึกษาการพื้นตัวของเมือง ในบริเวณเกาะพระนครศรีอยุธยาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน บริเวณภายในเกาะเมือง และบริเวณใกล้เคียงได้รับการบูรณะและปรับปรุงความคึกคักตลอดมา การเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตของเมือง มีการปรากฏให้เห็นชัดมากขึ้น เมื่อมองย้อนกลับไป สภาพเมืองเก่าซึ่งอดีตมีอยู่เต็มพื้นที่ มาในปัจจุบันจะเหลือเพียงแต่สิ่งก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่ และมีความสำคัญจริง ๆ เท่านั้น ที่ยังสามารถคงสภาพพื้นที่คงความเป็นโบราณสถานเอาไว้ จนกระทั่งมีผู้เล็งเห็นถึงความสำคัญได้สำเร็จ ดังในปัจจุบัน ซึ่งมีหลงเหลืออยู่น้อยเต็มที และมีแนวโน้มที่จะหมดสภาพไปเรื่อย ๆ ดังนั้นโบราณสถานที่ยังหลงเหลืออยู่นี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการป้องกันอย่างเข้มงวด อันดำรงไว้ซึ่งความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่เราสามารถรับรู้ได้ (Sense Perception)

การรับรู้ (Sense Perception) คือ สำนักแห่งการรับรู้ จากสภาพแวดล้อม โดยรอบเข้าสู่ตัวคน โดยมีทวารทั้ง 5 เป็นเครื่องมือในการรับรู้ อันได้แก่

ตา (Visual Perception) เป็นทวารที่มีการรับรู้มากที่สุด คือถึง 80% ของการรับรู้

หู (Music Perception) สามารถรับรู้ได้ 5-6%

ส่วนอีก 14-15% ที่เหลือ เป็นการรับรู้ของจมูก ลิ้น และสัมผัส ดังนั้นการรับรู้ด้วยตา (Visual Perception) จึงเป็นการรับรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากการศึกษา สภาพทั่วไปในปัจจุบัน ความเป็นมาของพื้นที่ ความเปลี่ยนแปลงจากการหยุดชะงัก เนื่องจากการตาย ของเมือง รวมมาถึงการพื้นตัวของพื้นที่เมือง ไม่ว่าจะ เป็นไปตามธรรมชาติ หรือจากการกำหนด นโยบาย ของผู้บริหารประเทศ อันจะนำไปสู่ประเทศที่ทันสมัย โดยมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่ของผู้คน และรูปร่างหน้าตาของเมืองอยุธยา

(Urban Form) ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งไม่ว่าความเจริญในอนาคตของประเทศ จะไปถึง ณ จุดใดก็ตาม แต่ความจำเป็นเร่งด่วนในการที่จะต้องตระหนักถึง คือ การรักษาอดีต อีกทั้งความเป็นมา และภาพดั้งเดิมของเมือง ซึ่งไม่อาจจะทำให้เหมือนได้อีก จาก ณ พื้นที่อื่นใด

4.1 การศึกษาสารูปแห่งเมือง (Image Of The City)

การศึกษาในบทนี้ จะศึกษาเพื่อค้นหา ลักษณะเฉพาะที่แท้จริง และลักษณะเด่นของเมืองทางด้านกายภาพ และมโนภาพ ในปัจจุบันของเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และอนุรักษ์สภาพหน้าตาของเมือง อีกทั้งรักษาคุณค่า และเน้นบริเวณที่มีคุณค่าอันควรแก่การนำเสนอ

ในเมืองทั้งเมืองมีสิ่งที่เรารับรู้และสัมผัสได้ ถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย ตั้งแต่ความทรงจำ ประสบการณ์ กลิ่นอาย สถานที่ ผู้คน และสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ในเมืองแต่ละเมืองย่อมมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานที่ สิ่งที่เกิดเป็นภาพพจน์รวมของเมือง เกิดจากการถอดภาพจาก กายภาพเข้าสู่มโนภาพ พร้อมทั้งจดจำลักษณะนั้น ๆ ของเมืองได้ สิ่งนั้นคือสิ่งที่เรียกว่า "IMAGE"

วิธีการในการค้นหา IMAGE ของเมืองนั้น มีนักคิด 3 ท่านได้แก่ KAPB, Apple Yard และ Kevin Lynch ได้ร่วมกันทำการศึกษาเกี่ยวกับการถอดภาพเมืองได้ดียิ่งขึ้น Lynch เป็นผู้นำคนหนึ่งในเรื่องนี้ และเป็นผู้อวางหลักเบื้องต้น 5 ประการ อันนำไปประกอบขึ้นเป็น IMAGE ของเมือง ได้แก่

1. เส้นทาง (Paths) คือการเคลื่อนที่และการเดินทางภายในเมือง
2. แนวขอบ (Edges) เส้นขอบต่าง ๆ ของพื้นที่ภายในเมือง
3. จุดกระจุกตัว (Nodes) คือแหล่งรวมกิจกรรม และเป็นจุดที่รวมตัวกันเป็นกระจุก
4. ย่าน (Districts) เขตต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นย่าน
5. จุดที่หมายตา (Landmarks) สิ่งสะดุดตาภายในเมืองหรือที่หมายตา

หลักทั้ง 5 ประการ เปรียบเสมือนโครงสร้างทางรูปทรงของเมือง ซึ่งจะได้รับ การวางแผนทาง เพื่อคงสภาพและปรับปรุง ลักษณะเฉพาะแหล่งของเมือง และองค์ประกอบ ทั้ง 5 อย่างในแต่ละเมือง องค์ประกอบจะมีความสำคัญไม่เท่ากัน จะเน้นจุดไหนก็ขึ้นอยู่กับ ขนาดของเมือง และย่านที่ทำการสำรวจทั้งหมด ดังเช่น การสำรวจพื้นที่เมืองอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ มีขนาดใหญ่ ควรจะเน้นเส้นทางสัญจร (Paths) ย่าน (Districts) และพื้นที่อนุรักษ์โบราณสถาน เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เพื่อศึกษาโครงสร้างของเมืองอยุธยา เราควรที่จะศึกษาองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ว่ามีความสำคัญอย่างไรบ้างต่อการรับรู้ องค์ประกอบทั้ง 5 ประการที่มีผลต่อการรับรู้เมือง

4.1.1 เส้นทางสัญจร (Paths) องค์ประกอบสำคัญที่จะเป็นตัวชักนำให้ผู้ที่เดินทาง สามารถรับรู้และจดจำหน้าตาของเมือง ความประทับใจสิ่งแวดล้อมของเมืองได้ องค์ประกอบ ดังกล่าวนั้น คือ "เส้นทางสัญจร" (Paths) ดังนั้นมุมมองของจุดประทับใจในสถานที่สำคัญ ในแต่ละจุดที่สามารถรับรู้ได้จากตำแหน่งของเส้นทางสายต่าง ๆ จากตำแหน่งหนึ่ง สู่อีกตำแหน่ง หนึ่งภายในเมืองซึ่งเป็นเส้นทางที่สามารถ ผ่านจุดประทับใจภายในเมือง เพื่อรองรับผู้ที่เดินทาง ภายในเมือง ลักษณะเด่นของเมือง คือความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับการ นำเสนอ ในแต่ละช่องของเส้นทาง

สาระสำคัญของการสัญจร นอกจากจะเป็นการเคลื่อนย้ายตัวเราเอง จากสถานที่หนึ่งสู่อีกสถานที่หนึ่ง ตามจุดมุ่งหมายของการเดินทางแล้ว สิ่งที่ได้รับจากการ เดินทางก็คือ "การมองเห็น" (Visual) อันได้แก่การมองเห็นลักษณะภูมิประเทศ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน และชีวิตของเมือง อันเป็นสิ่งที่เรามองเห็นได้ต่อเนื่องกันไปในขณะที่ เรากำลังเดินทาง ดังนั้น เส้นทางสัญจร จึงมีบทบาทอย่างมากต่อการนำเสนอรูปแบบของ เมือง (Urban Form) อันเป็นการแสดงให้เห็นถึง ลักษณะ หน้าตา และความสำนึกใน ลักษณะเด่นของเมือง

ในการสำรวจเส้นทางภายในพื้นที่ศึกษา เพื่อประกอบการวางแผนปรับปรุง ภูมิทัศน์เมืองนั้น เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งเมือง จึงจำเป็นจะต้องเริ่มสำรวจ จากนอกเมือง เพื่อนำสู่ตัวเมืองก่อน ได้แก่

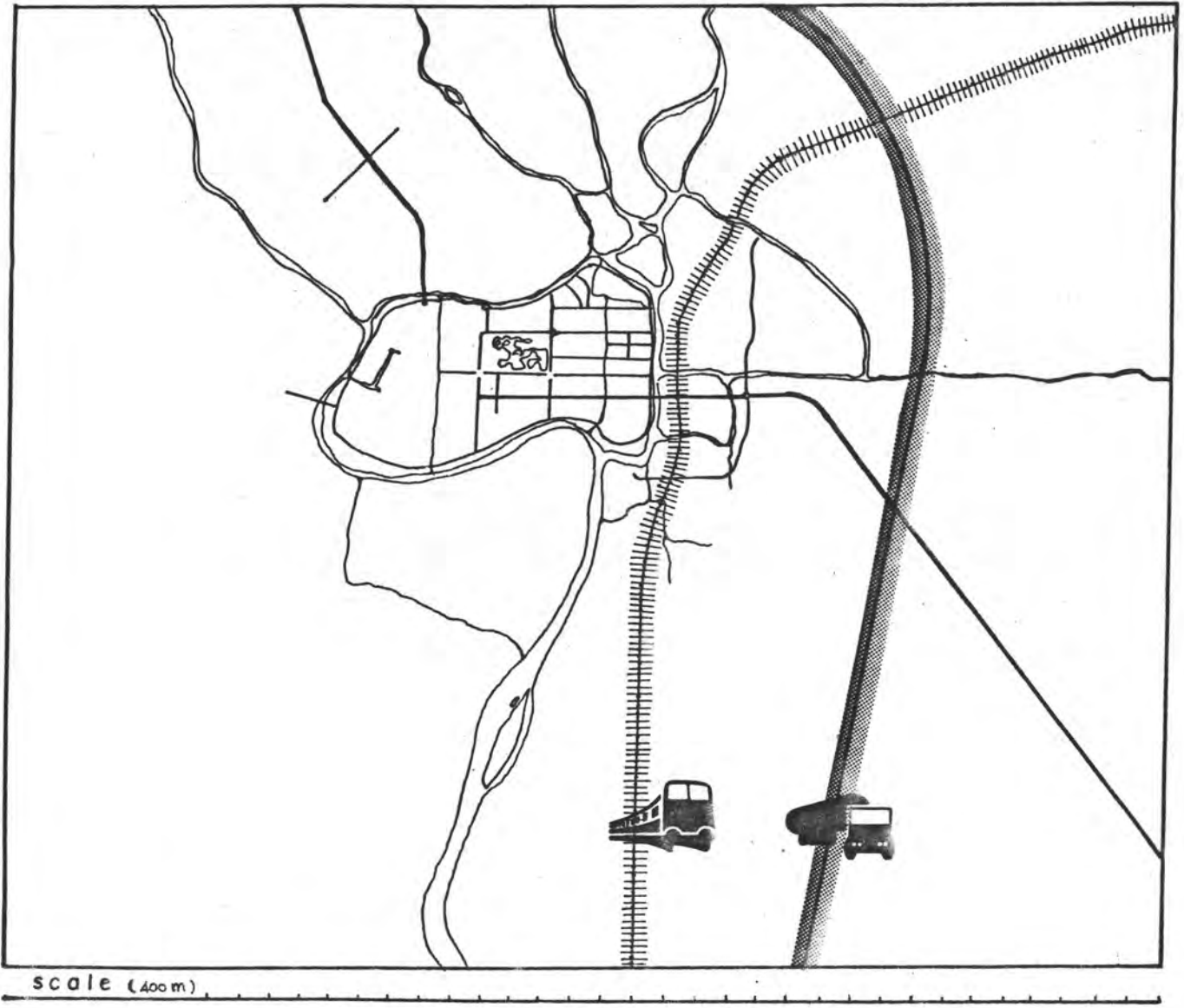
4.1.1.1 เส้นทางผ่านเมือง เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านเมือง และสามารถรับรู้ถึงสำนึกของสถานที่ (Sense Of Place) นั้น ๆ ได้ว่าปัจจุบันได้เฝ้าอยู่ผ่านเข้ามาสู่เมืองอยุธยา เส้นทางผ่านเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 2 เส้นทาง คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 และเส้นทางรถไฟ

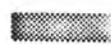

ก. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 เป็นเส้นทางที่วิ่งมาจากกรุงเทพฯ วิ่งผ่านเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ทางด้านทิศตะวันออก โดยเชื่อมกับทางสาย 309 เพื่อมุ่งสู่เกาะเมือง เป็นเส้นทางที่สามารถมองเห็น เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลได้แต่ไกล ซึ่งทำให้ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาสามารถจับลักษณะเฉพาะของเมืองอยุธยาได้ เนื่องจากลักษณะเด่นของพื้นที่ข้างทางสาย 32 นี้ เป็นทุ่งนาโล่งกว้างไม่มีสิ่งปลูกสร้างของอาคารใด ๆ เลย อีกทั้งความสูงของเจดีย์ ซึ่งมีความสูงถึง 65 เมตร ทำให้ระยะสายตาของผู้ที่สัญจรสามารถรับรู้ได้ ตั้งแต่หลักกิโลเมตรที่ 65 คือ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 10 กิโลเมตร อันถือได้ว่าเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลนี้ เป็นที่หมายตาในระยะไกล (Distant Landmarks) ด้วย ในบริเวณนี้มีหมุดต้นปาล์มเกิดขึ้นสองข้างทาง ซึ่งทำให้เกิดความงามและถือได้ว่าเป็นจุดกระจุกตัว (Nodes) ของเส้นทางสายนี้

ข. เส้นทางรถไฟ เป็นเส้นทางที่วิ่งขนานมากับเส้นทางหมายเลข 32 แต่อยู่เข้ามาใกล้พื้นที่เกาะเมืองมากกว่า คือตัดผ่านทางด้านทิศตะวันออกของเกาะเมือง เป็นเส้นทางที่ผ่านทุ่งหญ้าโล่งสองข้างทาง สามารถมองเห็น เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลได้อย่างชัดเจนแต่ไกล และเมื่อเข้ามาในระยะที่ใกล้เกาะเมือง จะเห็นการกระจุกตัวของชุมชน (NODE) ตรงช่วงบริเวณที่รถไฟตัดกับเส้นทางสาย 309 เรื่อยมาจนถึงบริเวณหน้าสถานีรถไฟ

4.1.1.2 เส้นทางมุ่งสู่เมือง เป็นเส้นทางที่แสดงลักษณะเด่นของเมืองให้เห็นได้ดีที่สุด และเป็นเส้นทางที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่ได้เข้ามาในเมือง เป็นจุดแรกเส้นทางนี้ควรจะแสดงลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมในเมือง ในขณะเดียวกันก็เป็นเส้นทางที่นำพาผู้ที่สัญจรผ่านเข้าสู่ตัวเมืองด้วย

เส้นทางที่มุ่งสู่พื้นที่เกาะเมือง มีทั้งหมด 4 เส้นทางโดยสามารถแยกเป็นเส้นทางได้ คือ เส้นทางสาย 309 (จากกรุงเทพฯ) เส้นทางสาย 309 (จากอ่างทอง) เส้นทางสาย 3263 จากสุพรรณบุรี และเส้นทางน้ำ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32
- เส้นทางรถไฟ

แสดง

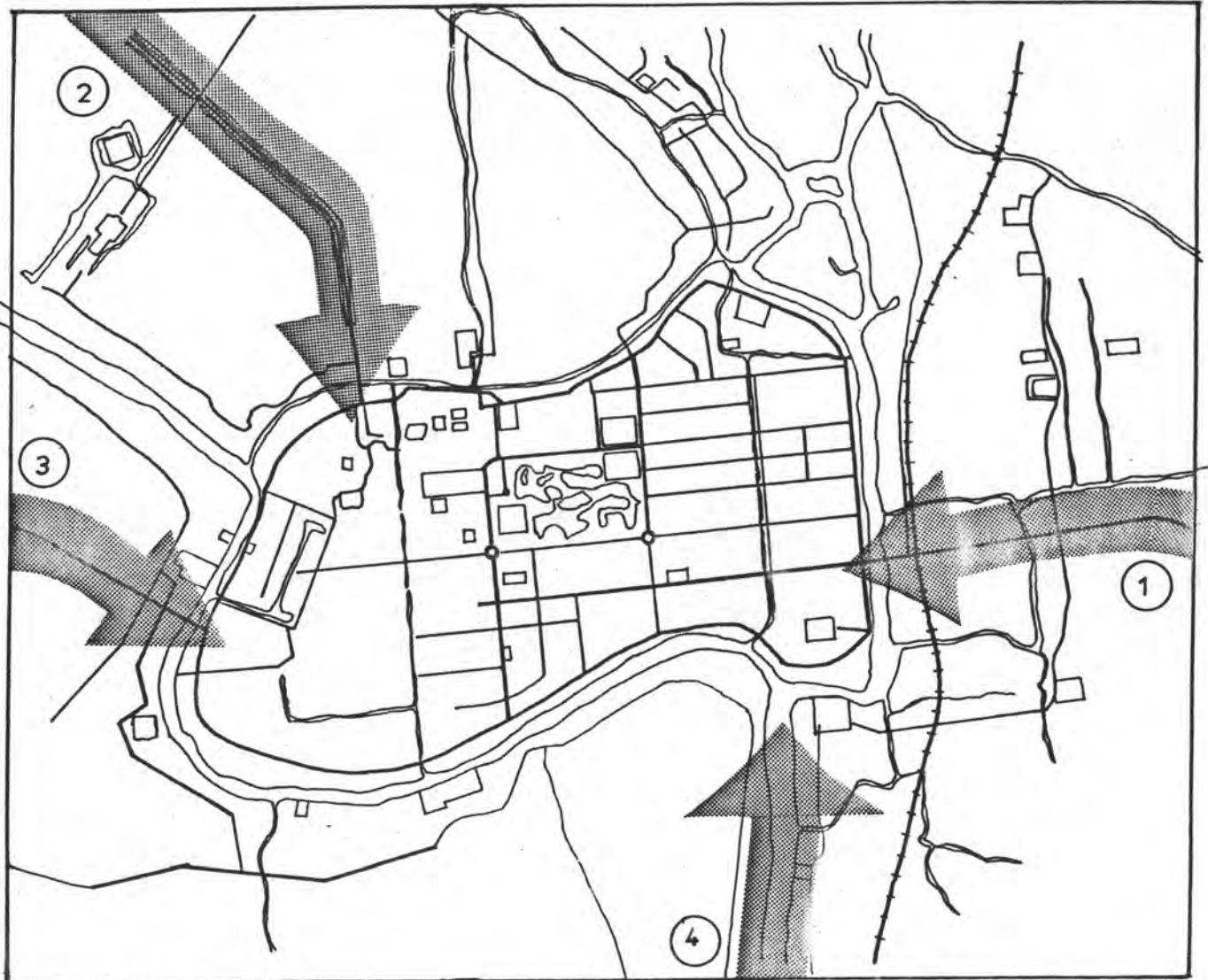
เส้นทางสัญจรผ่านเมือง

ก. เส้นทางหมายเลข 309 (จากกรุงเทพฯ) เป็นเส้นทาง ที่ได้รับความนิยมสูงสุด เนื่องจากเป็นเส้นทางที่รองรับรถยนต์ที่แยกมาจากทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 32 จนมาถึงช่วงก่อนขึ้นสะพานปริติ-ธำรง ซึ่งเป็นเส้นทางที่ใช้ติดต่อกับกรุงเทพมหานครโดยตรง เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่มีความกว้างมากที่สุดในเขตพื้นที่ศึกษา คือพื้นผิวเป็น คอนกรีต 4 เลนมีไหล่ทาง และเกาะกลางถนน อันเป็นถนนที่จะเข็ดหน้าชุดาให้แก่เมือง มีระยะทาง 4 กิโลเมตร อาคารสองข้างทาง เป็นลักษณะอาคารพาณิชย์ โรงแรม สลับกับบ้านพักอาศัย โดยมีที่หมายตา (Landmarks) อยู่เบื้องหน้า คือ เจดีย์วัดสามปลื้ม และในขณะที่เดียวกันก็เป็น จุดรวมกิจกรรมของชุมชน (NODE) จุดหนึ่งด้วย จึงถือได้ว่าใน บริเวณนี้เป็นจุดหมายตาที่มีผลต่อสรารูปของเมืองที่รุนแรงมาก (Strong Image) จุดหนึ่ง

ข. เส้นทางหมายเลข 309 (จากอ่างทอง) เป็นเส้นทาง ที่พาผู้เดินทางเข้าสู่เกาะเมือง จากทางด้านทิศเหนือของเกาะ บริเวณตำบลท่าวาสุกรี บริเวณสองข้างทางส่วนใหญ่เป็นทุ่งนาโล่ง จึงเป็นตัวเน้นให้ เจดีย์วัดภูเขาทองมีความสง่างาม และโดดเด่นมากขึ้น อันถือเป็นจุดหมายตาในระยะไกลที่สำคัญ (Distant Landmark) จุดหนึ่ง และจากเส้นทางสายนี้ เมื่อมองเข้าสู่เกาะเมือง สามารถมองเห็นยอดเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ วิหารมงคลบพิตร ยอดเจดีย์ศรีสุริโยทัย ยอดพระปราสาทวัดราชบูรณะ และยอดพระปราสาท วัดพระราม ในระยะไกลได้ เนื่องจากมีทุ่งนาโล่ง นำสายตาสู่สถาปัตยกรรม โดยมีแนว ต้นไม้เป็นขอบสายตา (EDGE) ก่อนที่จะมองเห็นทิวยอดของเจดีย์ต่าง ๆ ทิศทางของเส้นทาง วังจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ ดังนั้น จึงไม่มีปัญหาทางด้านการขั้บรลยอนแสง แต่ปัญหาในจุดนี้ได้แก่ เส้าไฟฟ้าแรงสูง ซึ่งวิ่งผ่านทำให้คุณภาพภูมิทัศน์ บริเวณถนนสายนี้ด้อยลง

ค. เส้นทางสาย 3263 จากสุพรรณบุรี เส้นทางนี้้นำเข้าสู่ เกาะเมืองทางด้านทิศตะวันตกมุ่งสู่เกาะเมืองที่ตำบลประตูชัย บริเวณสองข้างทางเป็นทุ่งนาโล่ง และมีบ่อน้ำอยู่ทางด้านซ้ายมือ มีสถูปโบราณทางด้านขวามือ เป็นจุดหมายตาในระยะใกล้ (Local Landmark) และมีเจดีย์ภูเขาทองอยู่ทางด้านซ้ายมือ มีพระปราสาทวัดไชยวัฒนาราม ซึ่งอยู่ทางด้านขวามือเป็นจุดหมายตาในระยะไกล โดยมีแนวต้นไม้เป็นขอบกัน (Edges) สุดสายตา ทิศทางวิ่งจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก จึงทำให้มีปัญหาล้างในเรื่องทิศทางของแสง ซึ่งจะทำให้ส่องตาในเวลาเช้าและเย็น ปัญหาของเส้นทางนี้ได้แก่ พื้นที่สองฝั่งทาง

scale (400m)

- ① เส้นทางหมายเลข 309 (จากกรุงเทพฯ)
- ② เส้นทางหมายเลข 309 (จากอ่างทอง)
- ③ เส้นทางหมายเลข 3263 (จากสุพรรณบุรี)
- ④ เส้นทางน้ำ

แสดง

เส้นทางสัญจรมุ่งสู่เมือง

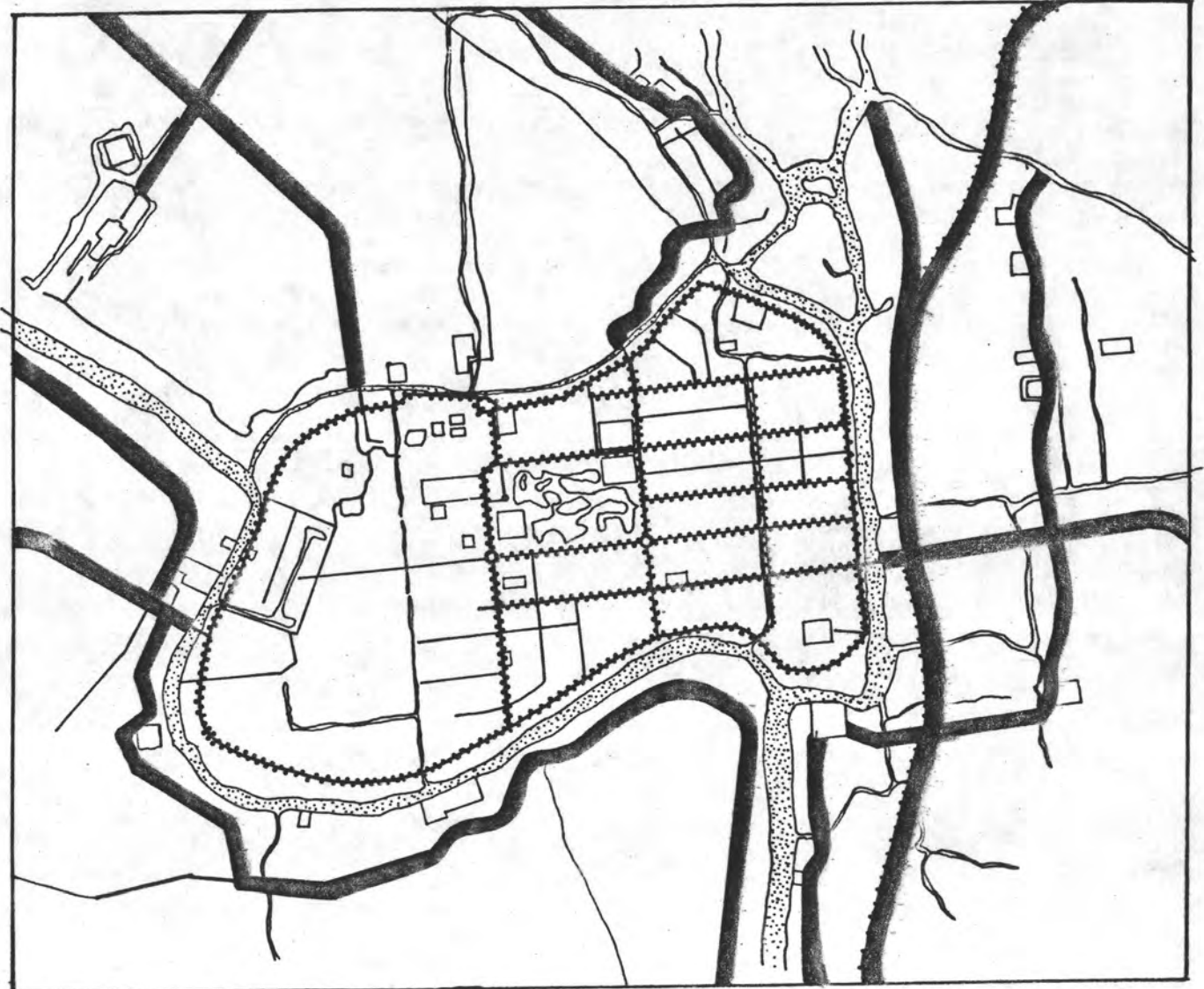
เหนือ

เริ่มมีสิ่งก่อสร้างประเภทบ้านพักอาศัยรูปทรงสมัยใหม่เกิดขึ้นสองข้างทาง ซึ่งในอนาคตอาจจะทำให้ จุดหมายตาในระยะไกลได้แก่ เจดีย์วัดภูเขาทอง และพระปรางค์วัดไชยวัฒนาราม สูญหายไป

ง. เส้นทางน้ำ มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางมุ่งสู่เกาะเมือง แม้ในปัจจุบันจะเป็นเส้นทางที่ไม่ได้รับความนิยมมากในการเดินทาง แต่อาจมีความสำคัญสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้เส้นทางน้ำในการขนส่งสินค้า และเรือรับจ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งนิยมใช้เส้นทางน้ำเพื่อชมทิวทัศน์สองฝั่งแม่น้ำ ความสำคัญของเส้นทางน้ำเห็นจะได้แก่ อาคารบ้านเรือนของไทยที่อยู่ตามริมสองฝั่งแม่น้ำ และความกว้างของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่ง (Open Space) สามารถมองเห็นทัศนียภาพสองข้างทางได้ จุดสิ้นสุดของสายตาสู่แม่น้ำได้แก่ ป้อมเพชรแต่ไม่สามารถจะมองเห็นได้ชัดเจนในระยะไกล เพราะเนื่องจากไม่มีความสูงพอ และอาจเนื่องจากในบริเวณเดียวกันเป็นจุดศูนย์รวม (Nodes) ของบ้านเรือนริมน้ำ จนเกิดเป็นชุมชนแออัด และถือได้ว่าเป็นลักษณะด้อยของภูมิทัศน์เมือง แต่จุดเด่นของบริเวณนี้ กลับเป็นอาคารปั้นน้ำสูงของการประปา ซึ่งสามารถมองเห็นจากในระยะไกลได้ ที่หมายตาที่น่าจะจับได้อีกแห่งหนึ่งได้แก่ หมู่บ้านญี่ปุ่น โดยมีการจัดบริเวณไว้อย่างสะอาดตา เรียบร้อย และสวยงาม

4.1.1.3 เส้นทางสัญจรภายในเมือง เส้นทางที่ใช้สัญจรเชื่อมภายในพื้นที่เมืองนี้ ถือได้ว่าเป็นเส้นทางสายย่อยมีลักษณะที่แตกต่างจากถนนสายใหญ่ โดยสังเกตได้ว่า มักจะเป็นเส้นทางที่มีสัญญาณไฟห้ามรถเป็นระยะ ๆ และจะมีทั้งรถจอดและคนเดินถนนอยู่สองข้างทาง

เส้นทางสัญจรที่ใช้ภายในเกาะพระนครศรีอยุธยา และบริเวณภายในพื้นที่ศึกษา สามารถแยกเป็นเส้นทางที่อยู่ภายใน และภายนอกเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา โดยในเขตเทศบาลเมืองได้จำแนกเป็นลักษณะทางหลวงชั้นที่ 3 จากทั้งหมด 33 เส้นทาง โดยใช้เกณฑ์ความกว้างของถนนซึ่งเป็นถนนสายหลักภายในเขตเทศบาลเมือง ที่มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 7 เมตร (ดูบทที่ 3 ตารางถนน หน้า 42) ได้ทั้งสิ้น 9 เส้นทางหลัก คือ ถนนอุทอง ถนนป่ามะพร้าว (สาย 1) ถนนนเรศวร (สาย 2) ถนนบางเอียน (สาย 3)

scale (400m)

สัญลักษณ์

- เส้นทางภายในเกาะเมือง
- เส้นทางรอบนอกเกาะเมือง
- เส้นทางน้ำ

แสดง

เส้นทางสัญจรภายในเมือง

เหนือ

ถนนป่าไธม (สาย 4) ถนนโรจนะ (สาย 5) ถนนศรีสรรเพชญ์ ถนนชฎิน และถนน
ริมคลองมะขามเรียง

และเส้นทางที่อยู่ภายนอกเขตเทศบาลเมืองที่ไม่ได้อยู่ในความ
ดูแลของเทศบาลเมือง แต่อยู่ในเขตพื้นที่ศึกษา มี 9 เส้นทาง รวมทั้งเส้นทางรถไฟ และเส้น
ทางน้ำ เป็นทั้งสิ้น 11 เส้นทาง คือ เส้นทางหมายเลข 309 จากกรุงเทพฯ (และถนนโรจนะ)
เส้นทางหมายเลข 309 จากจังหวัดอ่างทอง เส้นทางหมายเลข 3058 เส้นทางหมายเลข
3059 เส้นทางหมายเลข 3060 เส้นทางหมายเลข 3053 เส้นทางหมายเลข 3263
เส้นทางหมายเลข 3412 เส้นทางไปวัดไชยวัฒนาราม-หมู่บ้านไพร่คุณาส เส้นทางรถไฟ
และเส้นทางน้ำ

จากเส้นทางหลักภายในเขตเทศบาลเมือง มี 9 เส้นทาง
และภายนอกเขตเทศบาลเมืองอีก 11 เส้นทาง รวมเป็นเส้นทางหลักทั้งสิ้น 20 เส้นทางภายใน
พื้นที่ศึกษา อันถือว่าเป็นเส้นทางที่มีความคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน และถือเป็นเส้นทางหลักที่มี
ความสำคัญต่อโครงข่ายการขนส่งภายในพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ความจำเป็นอีกประการในการ
กำหนดเส้นทางสัญจรเพื่อการควบคุมภูมิทัศน์เมืองนั้น จำเป็นจะต้องเป็นเส้นทางที่ใช้เชื่อมระหว่าง
โบราณสถาน และเป็นเส้นทางที่มีความสำคัญทางด้านสภาวะ (IMAGE) ของเมืองด้วย

ก. เส้นทางสัญจรภายในเมืองเขตเทศบาล ได้จำแนกเป็น
ลักษณะทางหลวงชั้นที่ 3 จากทั้งหมด 33 เส้นทางโดยใช้เกณฑ์ความกว้างของถนน ซึ่งเป็น
ถนนสายหลักภายในเขตเทศบาลเมืองที่มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 7 เมตร ได้ทั้งสิ้น 9 เส้นทางหลัก
คือ

- ถนนอุทอง เป็นถนนที่ตัดรอบเกาะเมืองพระนคร

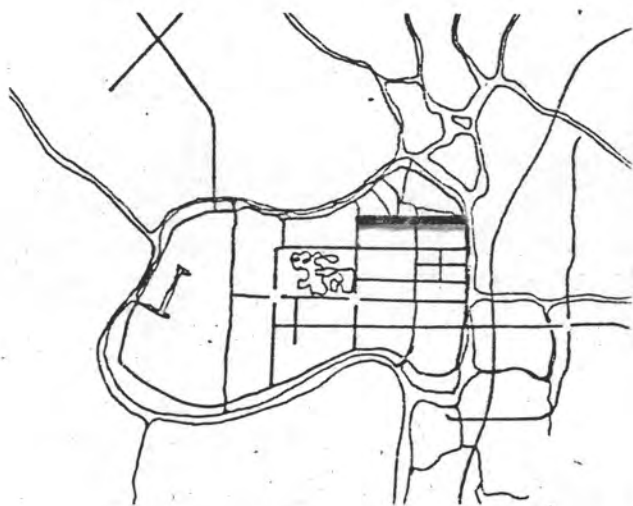

ศรีอยุธยาเป็นถนนวงแหวนรอบเกาะ (Ring Road) โดยตัดทับตามแนวเดิมของแนวกำแพงเมืองเก่า เพื่อประโยชน์ในด้านการป้องกันน้ำท่วม โดยเป็นตัวกั้นระดับน้ำไม่ให้ล้นเข้ามาท่วมภายในเกาะเมือง ผิวจระจร ราวตียงแอสฟัลท์ตลอดสาย โดยมีความยาวทั้งสิ้น 11.34 กิโลเมตร และมีความกว้าง 8 เมตร มีสัญญาณไฟจราจรทั้งหมด 5 จุด ได้แก่ บริเวณหัวรอ สำหรับคนข้ามถนน

บริเวณจุดตัดกับถนนปามะพร้าว บริเวณจุดตัดกับถนนนเรศวรบริเวณตลาดเจ้าพรหม บริเวณโรงพยาบาลจังหวัดตัดกับถนนชฎินทางด้านใต้เกาะ และบริเวณจุดตัดกับถนนชฎินข้ามสะพานมหาราชไปยังวัดสามวิหาร ทางด้านเหนือของเกาะ ถนนอุทองเป็นถนนสายสำคัญซึ่งตัดผ่าน ย่าน (Districts) ได้แก่ ย่านตลาดหัวรอ ซึ่งถือเป็นย่านพาณิชย์ที่สำคัญและใหญ่ที่สุดภายในเกาะ มีการกระจุกตัวของประชาชน และอาคารพาณิชย์ (Nodes) อยู่ในบริเวณชุมชนตลาดหัวรอ มีกิจกรรมทางการค้าที่หนาแน่นที่สุดในเกาะ ถัดมาจะเป็นย่านราชการโดยจะมีเส้นกัน (Edges) ที่ค่อนข้างเด่นชัดของแนวกำแพงพระราชวังจันทร์เกษม และพื้นที่เปิดโล่ง (Open Space) ซึ่งอยู่ตรงกันข้าม ถัดมาจะเป็นย่านตลาดเจ้าพรหม ซึ่งเป็นย่านที่เชื่อมต่อกันกับย่านตลาดหัวรอ โดยมีเส้นขอบที่ไม่ชัดเจนนัก กล่าวคือ อาจถือได้ว่ามีย่านของพื้นที่ราชการเป็นตัวแบ่งพื้นที่ก็ได้ แต่เนื่องจากลักษณะของอาคารจะมีความเข้มข้นน้อยกว่า คือมีบ้านพักอาศัยแซมเป็นช่วง ๆ ย่านชุมชนป้อมเพชร ซึ่งเป็นการกระจุกตัวของบ้านพักอาศัยที่มีความหนาแน่นสูง ย่านอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งสำหรับพักผ่อน ย่านพื้นที่เปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณหัวแหลม ซึ่งเป็นย่านของหมู่ตึกก้ามปูริมน้ำ โดยมีเจดีย์ศรีสุริโยทัยเป็นจุดหมายตา (Landmark) และความกว้างของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่เปิดโล่ง มองเห็นวัดกษัตราธิราช และวัดธรรมาราม ฝั่งตรงข้ามซึ่งถือเป็นทิวทัศน์ (Vista) ที่สำคัญจุดหนึ่งของถนนสายอุทอง

และในบริเวณที่ต่อเนื่องกันนั้น เป็นย่านชุมชนหัวแหลม ซึ่งมีความเปรียบต่าง (Crontrast) มวลกับพื้นที่เปิดโล่ง ริมแม่น้ำเจ้าพระยาโดยมีแนวอาคารแถว ซึ่งขนานกับแนวต้นก้ามปู อันถือเป็นตัวแบ่งขอบ (Edges)

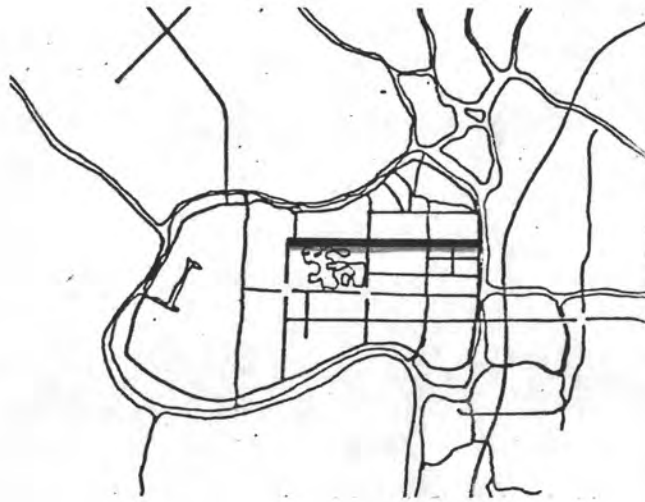
- ถนนปทุมพร้าวน (สาย 1) เป็นถนนสายที่ตัดเชื่อม

ระหว่าง ถนนอุทอง ผ่านถนนคลองมะขาม เรียง และถนนชฎิน มาสุดที่ซอยกลาไหม ในทิศทาง ตะวันออก ตะวันตก ผิวจราจร ลาดยางแอสฟัลต์ตลอด สายมีความยาว 1.43 กิโลเมตร ความกว้าง 7 เมตร มีสัญญาณไฟจราจรทั้งสิ้น 1 จุด คือ

บริเวณเชื่อมกับถนนอุทอง ในถนนสายนั้นจะมีการรวมกระจุกตัวของอาคารพาณิชย์ บริเวณที่เชื่อมกับถนนอุทองเท่านั้น เนื่องจากเป็นบริเวณที่ต่อเนื่องมาจากระหว่างชุมชนตลาดหัวรอและตลาดเจ้าพรหม และถนนปทุมพร้าวนสามารถถือเป็นแนวขอบ (Edges) แบ่งพื้นที่ระหว่างตลาดหัวรอและตลาดเจ้าพรหมด้วย บริเวณโรงเจฮกซิวตั้ง ถือเป็นจุดหมายตา (Landmark) ได้ในเส้นทางนี้ เนื่องจากเป็นอาคารที่มีลักษณะที่แปลก คือมีลักษณะอาคารแบบจีนซึ่งทำให้ง่ายต่อการรับรู้

- ถนนนเรศวร (สาย 2) หรือถนนตลาดเจ้าพรหม

ตัดเชื่อมจากถนนอุทองสู่
ถนนศรีสรรเพชญ์โดยผ่าน
ถนนคลองมะขามเรียง
ถนนชิฏุน และชอยกลาไหม
ในทิศทางตะวันออกตะวันตก
มีความยาวทั้งสิ้น 2.55
กิโลเมตร มีความกว้าง
10 เมตร มีสัญญาณไฟ
จราจรทั้งสิ้น 2 จุด ได้แก่
บริเวณเชื่อมถนนอุทอง และ
บริเวณตัดกับถนนคลอง

มะขามเรียง บริเวณหน้าตลาดเจ้าพรหมใหม่ ถือเป็นย่านชุมชนใหญ่ (Nodes) ต่อเนื่องจากถนนอุทอง และมีย่านสถานที่ราชการ คือ สำนักงานเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา ในถนนสายนี้ สองข้างทางกำลังมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ เพิ่มมากขึ้นในบริเวณที่เคยกำหนดให้เป็นพื้นที่บ้านสวน ทำให้บดบังความเด่นของ วัดราชบูรณะ และวัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นที่หมายตาสำคัญ (Landmark) เมื่อมองทิศทางจากคลองมะขามเรียง ซึ่งแต่เดิมประมาณ 4-5 ปี ก่อน ยังสามารถมองเห็นยอดพระปรางค์ของวัดทั้งสองนี้ได้จากจุดนี้¹ อย่างไรก็ตาม วัดราชบูรณะ วัดมหาธาตุ และเจดีย์เจ้าอ้ายเจ้ายี่ ซึ่งเป็นเกาะสามเหลี่ยมกลางถนน ถือได้ว่าเป็นทั้ง Landmark และ Nodes ของถนนสายนี้ เนื่องจากการรวมกระจุกตัวของสถาปัตยกรรม โบราณสถาน เมื่อมาถึงสุดถนนคือถนนศรีสรรเพชญ์ ถือได้ว่าเข้ามาสู่ย่านของโบราณสถาน ซึ่งถือเป็นย่านสำคัญทางด้านโบราณสถานที่สำคัญที่สุดในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา คือ จากถนนสามารถมองเห็นยอดพระปรางค์วัดพระราม และยอดเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ด้วย

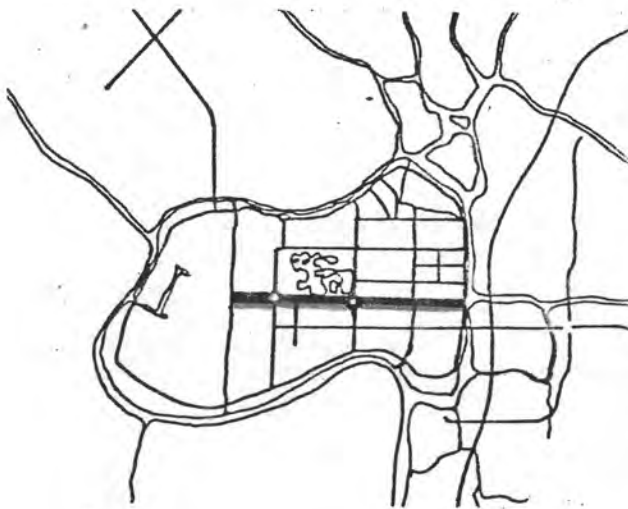
¹จากการสัมภาษณ์ ดร.กิริติ ศรีวิเชียร อาจารย์วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา

- ถนนบางเอียน (สาย 3) เป็นถนนซึ่งตัดขนานกับถนน ป่ามะพร้าวและถนนนเรศวร โดยอยู่ในลำดับที่ 3 ของถนน ในย่านนี้ โดยตัดเชื่อม ระหว่างถนนอุทองและถนน ชิกุน ในทิศทางตะวันออก ตะวันตก มีความยาว 1.25 กิโลเมตร ความกว้าง 7 เมตร จะมีการรวมตัวของ กลุ่มอาคารแถวซึ่งไม่หนาแน่น นักบริเวณจุดเชื่อมถนนอุทอง

อันเนื่องมาจากความต่อเนื่อง จากชุมชนตลาดเจ้าพรหม มีจุดหมายตาที่รุนแรง คือ เสาร์รับ ไทรศัพย์ที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนสายไทรศัพย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็น Landmark ที่ขัดต่อพื้นที่ ภายในเกาะเมืองอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสิ่งก่อสร้างที่สูงเป็นอันดับหนึ่งของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และพื้นที่โดยรอบ คือมีความสูง 83 เมตร (รองลงมาคือ เจดีย์วัดใหญ่ซึ่งมุงคด สูง 65 เมตร) อันส่งผลที่ไม่น่าดูต่อพื้นที่โดยรอบในระยะไกล

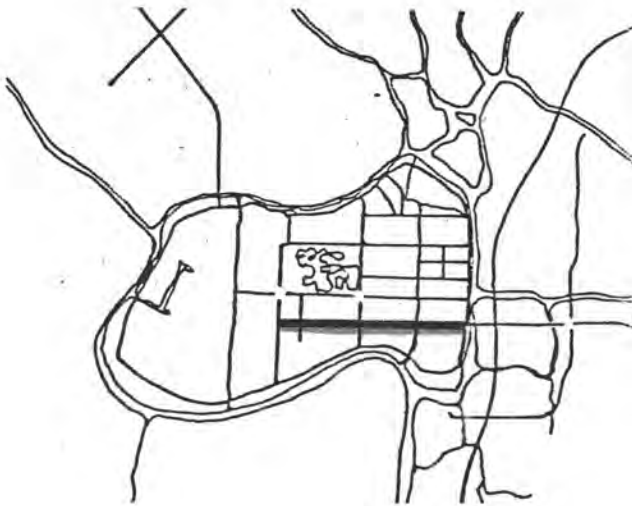
- ถนนป่าไธน์ (สาย 4) เป็นถนนที่ตัดเชื่อมระหว่างถนน อุทอง และถนนศรีสรรเพชญ์ มีความยาว 2.4 กิโลเมตร กว้าง 7 เมตร เป็นเส้นทาง ที่ผ่านย่านสถานที่ราชการและ สถานับันการศึกษา จึงทำให้ ขาดการเกาะกลุ่มของชุมชน พื้นที่สองข้างทาง ได้แก่ โรงเรียนการช่างสตรี พระนครศรีอยุธยา กองกำกับการตำรวจภูธร

สถานีตำรวจภูธร โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เป็นต้น ย่านที่สำคัญอีกย่านหนึ่ง คือ บริเวณ
 บึงพระราม อันเป็นส่วนสาธารณะที่มีขนาดใหญ่กลางเมือง สำหรับจุดหมายตาในถนนสายนี้
 เห็นจะได้แก่ วงเวียน 2 วงเวียน ซึ่งอยู่ในช่วงถนนชិฏุน และถนนศรีสรรเพชญ์ และจุดหมาย
 ตาในระยะไกล (Distant Landmark) อันได้แก่ยอดพระปรางค์วัดพระราม แต่เป็นมุมที่ต้อย
 ที่สุดของพระปรางค์วัดพระราม เนื่องจาก มีหลังคา ศาลาประชาคม ศาลาเกษตร
 และศาลายาวพุทธนิคมมาบัง

- ถนนโรจนะ (สาย 5)

เป็นเส้นทางสายเดียวกันและ
 ต่อเนื่องกับเส้นทางสาย 309
 โดยมีแม่น้ำป่าสักเป็นขอบเขต
 กัน (Edges). เริ่มจากดิน
 สะพาน ปรีดี-อึ้ง มาเชื่อม
 และสิ้นสุดที่ถนนศรีสรรเพชญ์
 พื้นผิวเป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์
 ตลอดสาย ในทิศทางตะวันออก
 ตะวันตก โดยมีระยะทาง 2.19
 กิโลเมตร ความกว้าง 17
 เมตร มีเกาะกลางถนน
 ถือได้ว่าเป็นถนนที่มีความกว้างที่สุด

ในเกาะเมืองอยุธยา ถ้าไม่นับถนนศรีสรรเพชญ์ด้านใต้ มีสัญญาณไฟจราจรทั้งหมด 2 จุด ได้แก่
 บริเวณที่ตัดกับถนนเรียบคลองมะขามเรียง และบริเวณที่ตัดกับถนนชิฏุน เนื่องจากถนนโรจนะเป็น
 เส้นทางที่เชื่อมโยงและต่อเนื่องมาจากถนนสาย 309 ซึ่งเป็นเส้นทางมุ่งสู่เมืองที่สำคัญที่สุด
 ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่า ถนนโรจนะเป็นประตูชั้นในสำหรับผู้ที่เดินทางมุ่งเข้าสู่เกาะเมืองพระนคร
 ศรีอยุธยา บริเวณที่มีการกระจุกตัวของชุมชน (Nodes) ในเส้นทางนี้ได้แก่ บริเวณสะพาน
 ปรีดี-อึ้ง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของถนน กล่าวคือ มีอาคารพาณิชย์อยู่ทั้งสองข้างทาง และเป็น
 จุดรวมของสถานที่ราชการขนาดย่อม ได้แก่ ที่ทำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำนักงานสหกรณ์
 การเกษตร และเป็นท่ารถขนส่ง ระหว่างพื้นที่เกาะเมืองอยุธยาและพื้นที่ภายนอก

นอกจากบริเวณกระจุกตัวที่กล่าวมาแล้ว ถนนโรจนะจะปลอดจากการรวมกระจุกตัวของผู้คน เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 2 ข้างทาง เป็นสถาบันการศึกษาและสถานที่ราชการ โดยมีสถานที่พิเศษ (Special Place) ได้แก่ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา และศาลากลางจังหวัด ซึ่งตั้งตระหง่านอยู่บริเวณสุดเส้นทางสาย ถนนโรจนะ

- ถนนศรีสรรเพชญ์ ตัดเชื่อมระหว่างถนนอุทงค่าน

เหนือและถนนอุทงค่านใต้

ผิวการจราจรลาดยางแอสฟัลท์
ตลอดสาย ตัดในทิศทางเหนือ

ใต้ มีความยาว 2.58 กิโลเมตร

กว้าง 17 เมตร และมีเกาะ

กลางถนนเป็นถนนซึ่งมีความสำคัญ

ที่สุดอีกเส้นทางหนึ่ง เนื่องจาก

เป็นถนนที่อยู่ในพื้นที่เขตอนุรักษ์

เมืองเก่า ซึ่งเป็นย่านโบราณสถาน

ที่สำคัญ และมีหมายตา

(Landmark) อันได้แก่

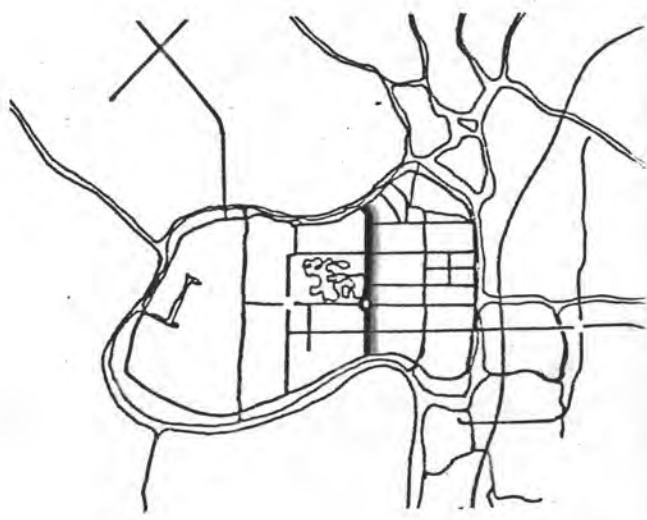
ศาลหลักเมือง เจดีย์วัดเกษ วัดพระราม วิหารมงคลบพิตร วัดพระศรีสรรเพชญ์

และสถานที่อีกมากมายภายในบริเวณนี้ อันมีผลอย่างแรงสู่สารูปในจิตใจ (Mental Image)

ของผู้ที่ได้มีโอกาสเดินทางผ่านมา

- ถนนชิกุน เป็นถนนซึ่งเชื่อมระหว่างถนนอุทงทางด้านเหนือ

และอุทงด้านใต้ ตัดในทิศทางเหนือใต้
พื้นผิวจราจรลาดยางแอสฟัลต์ตลอดสาย
โดยมีความยาว 1.63 กิโลเมตร ความ
กว้าง 7 เมตร มีสัญญาณไฟจราจรในถนน
ชิกุนทั้งสิ้น 2 จุด ได้แก่ บริเวณจุดตัดกับ
ถนนอุทงด้านทิศเหนือ และจุดตัดกับถนน
โรจนะ อาจกล่าวได้ว่า ถนนชิกุนนี้ถือเป็น
เส้นขอบ (Edges) ขนาดใหญ่กั้นระหว่าง
พื้นที่เขตอนุรักษ์ และพื้นที่จัดให้เป็นบ้านสวน
ตั้งนั้นทางฝั่งด้านทิศตะวันตก ของเส้นทาง
โดยส่วนใหญ่ ได้จัดไว้เป็นพื้นที่สำหรับ

อนุรักษ์เมืองเก่า จึงเห็นสภาพของสถาปัตยกรรมเมืองเก่ามากมาย เรียงรายกันอยู่ในย่านนี้
มากอันได้แก่ วัดราชบูรณะ วัดมหาธาตุ วัดลัทธิพลไชย และวัดสุวรรณาวาส นอกจากนี้
ยังมีวัดราชประดิษฐฐานอยู่ทางด้านตรงกันข้าม ถนนสายนี้ตัดผ่านพื้นที่ที่เป็นสวนสาธารณะบึง
พระราม ซึ่งมีความกลมกลืนกับวัดมหาธาตุจนไม่อาจจะมองหาเส้นขอบ (Edges) สำหรับ
จุดนี้ได้ บริเวณที่มีความเสื่อมโทรมทางด้านภูมิทัศน์ในถนนสายนี้ได้แก่ บริเวณวัดสุวรรณาวาส
และโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นอาคารเรียน 3 ชั้น สมัยปัจจุบัน แต่มาสร้าง
ประชิดพื้นที่โบราณสถานอย่างมาก ทำให้เกิดการขัดแย้งโบราณสถานทำให้โบราณสถานนี้ด้อยค่า
ลงมาก และทำให้เกิดการขัดแย้ง ต่อสภาพโดยรวมของพื้นที่ และในจุดเดียวกันนี้เอง
บริเวณสี่แยกจุดตัดระหว่างถนนชิกุน และถนนอุทงในบริเวณนี้เกิดเป็นชุมชนขึ้น ซึ่งต่อเนื่อง
มาจากบริเวณหัวรอ ในขณะที่เดียวกันก็เข้าใกล้พื้นที่อนุรักษ์ด้วยเช่นกัน จึงเกิดการสับสนในการ
ใช้ประโยชน์พื้นที่ อันได้แก่การสร้างที่อยู่อาศัย ร้านค้า และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โบราณ
สถาน ส่วนจุดหมายตา (Landmark) ที่สำคัญอีกจุดของถนนสายนี้ได้แก่
กำแพงวัดราชประดิษฐฐาน ซึ่งเป็นแนวกำแพงสีขาวยาว และหลังคาโบสถ์ซึ่งมองเห็นได้แต่ไกล
จากถนนชิกุน อันเนื่องมาจากการหักเลี้ยวเล็กน้อยของถนนช่วงท้าย จึงทำให้แนวกำแพงและ
หลังคาโบสถ์วัดราชประดิษฐฐาน เป็นจุดประทะสายตา (Vista) ที่รุนแรงและโดดเด่นจุดหนึ่ง

- ถนนเรียบคลองมะขามเรียง เป็นแนวถนนซึ่งตัดเรียบ

ริมคลองมะขามเรียง

ซึ่งปัจจุบันนี้ยังเป็นคลอง

ระบายน้ำ สำหรับชุมชน

ผิวจราจรลาดยางแอสฟัลท์

ตลอดสาย ความยาว

1.52 กิโลเมตร ความ

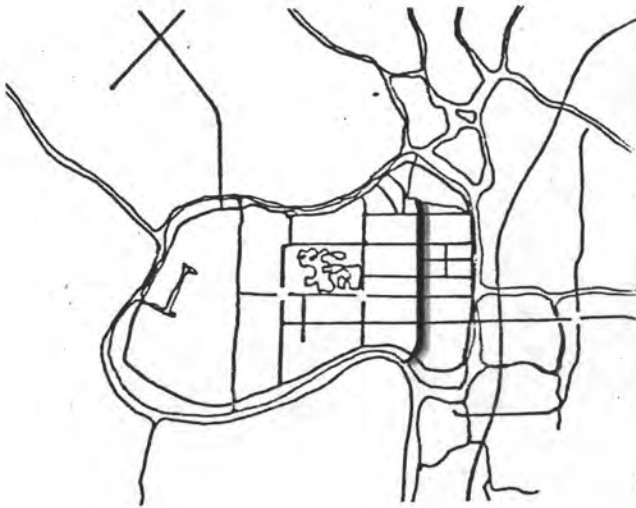
กว้าง 8 เมตร เป็นถนน

ซึ่งใช้สัญจรภายในพื้นที่

เพื่อเชื่อมระหว่างถนนทั้ง

6 สายเข้าด้วยกัน อันได้แก่

ถนนอุทอง ถนนโรจนะ

ถนนป่าไทร ถนนบางเอียน ซอยหอรรัตนชัย ถนนนเรศวร และถนนป่ามะพร้าว ในถนนสายนี้

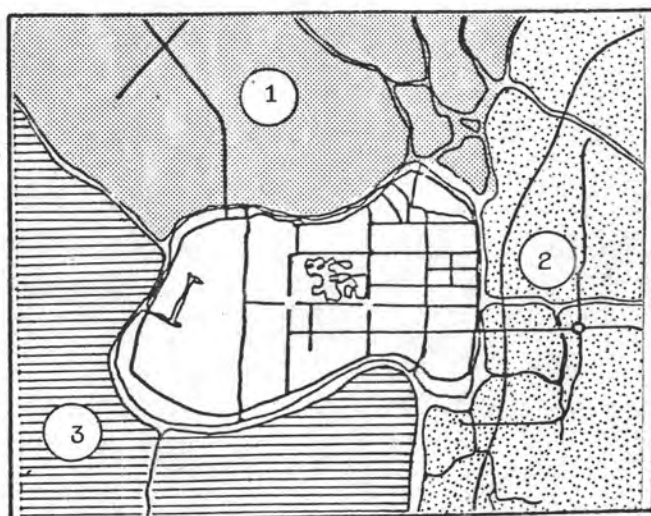
ไม่ค่อยมีโบราณสถานหลงเหลือให้เห็นอย่างเด่นชัดนัก จะมีก็แต่สัญลักษณ์ในช่วงระหว่าง

ถนนนเรศวร และซอยหอรรัตนชัย ซึ่งถือเป็นจุดหมายตา (Landmark) สำหรับผู้ที่อยู่อาศัย

ภายในซอยของคนในพื้นที่ให้จำได้ว่าอยู่ช่วงไหนของถนน และสำหรับง่ายต่อการค้นหา

ข. เส้นทางภายนอกเขตเทศบาลในเขตพื้นที่ศึกษา เป็นเส้นทาง

ซึ่งใช้สัญจรเชื่อมพื้นที่บริเวณรอบ ๆ เกาะเมืองนอกเขตเทศบาลเมือง อันได้แก่

บริเวณที่ 1 พื้นที่ด้านเหนือของเกาะเมือง บริเวณทุ่ง
ภูเขาทอง ทุ่งขวัญ ทุ่งแก้ว และบริเวณบ้านเกาะ

บริเวณที่ 2 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกของเกาะเมือง
บริเวณเมืองเก่าอยุธยา

บริเวณที่ 3 พื้นที่ด้านทิศตะวันตกและ ทิศใต้ของเกาะเมือง
ทางฝั่งด้านใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทุ่งกระเชต ทุ่งปากกระดาน และพื้นที่ตำบลลำภาลุ่ม

บริเวณที่ 4 พื้นที่ริมน้ำ รอบเกาะเมือง

บริเวณที่ 1 พื้นที่ด้านเหนือของเกาะเมือง บริเวณทุ่ง
ภูเขาทอง ทุ่งขวัญ ทุ่งแก้ว และบริเวณบ้านเกาะ มีเส้นทางสำคัญ อยู่ในบริเวณพื้นที่
2 เส้นทางได้แก่ เส้นทางหมายเลข 309 (จากอ่างทอง) และเส้นทางสาย 3060

- เส้นทางหมายเลข 309 (จากอ่างทอง)

จัดเป็นเส้นทางมุ่งสู่เมือง (ดูหน้า 99)

- เส้นทางหมายเลข 3060 เป็นเส้นทาง

ซึ่งใช้สัญจร บริเวณพื้นที่ด้านทิศเหนือของเกาะเมือง ปัจจุบันผิวถนนยังเป็นลูกรังอัดเรียบ
เตรียมที่จะลาดยางแอสฟัลท์ ความกว้างประมาณ 9 เมตร ความยาวสามารถแบ่งเป็นช่วง ๆ
ได้แก่ จากวัดภูเขาทองถึงถนนสาย 309 ประมาณ 1 กิโลเมตร จากถนนสาย 309 ถึง
เพนียดคลองข้างประมาณ 3 กิโลเมตร และจากเพนียดคลองข้างถึงสะพานมหาราช
ถนนอยู่ทางประมาณ 2 กิโลเมตร รวมความยาวของถนนสาย 3060 ประมาณ 6 กิโลเมตร
โดยมีจุดหมายตาเด่น ๆ (Landmark) ทั้งหมด 4 จุดได้แก่ เจดีย์วัดภูเขาทอง ซึ่งมีความสูง
60 เมตร สามารถมองเห็นได้จากในระยะไกล เพนียดคลองข้าง ซึ่งเห็นแนวกำแพงสีขาว
ตระหง่านและยอดพลับพลาที่ประทับสวยงาม วัดสามวิหาร มีเจดีย์ทรงระฆังคว่ำขนาดใหญ่
มองเห็นได้จากระยะไกลและวัดแม่นางปลื้ม ทิวทัศน์สองข้างทางแบ่งได้เป็น 3 ย่าน
(Districts) ได้แก่ ทุ่งโล่ง พื้นที่เขียวชะอุ่ม และย่านพักอาศัย ย่านพื้นที่โล่งได้แก่
บริเวณทุ่งภูเขาทอง ทุ่งขวัญและทุ่งแก้ว ส่วนย่านเขียวชะอุ่ม จะเป็นต้นไม้และที่ว่างรกร้าง
และมีบ้านเรือนแทรกอยู่เป็นระยะ ๆ มีการกระจุกตัวของชุมชน (Nodes) บริเวณช่วงต่อ

ระหว่างทุ่งขวัญและทุ่งแก้ว อิกชุมชนได้แก่ บริเวณย่านวัดแม่นางปลื้ม ซึ่งถือเป็นย่านพักอาศัย
มีบ้านเรือนที่ค่อนข้างหนาแน่น เนื่องจากเชื่อมโยงมาจากบริเวณหัวรอ

บริเวณที่ 2 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกของเกาะเมือง

บริเวณเมืองเก่าอโยธยา มีเส้นทางสายสำคัญอยู่ในบริเวณนี้ 5 เส้นทาง ได้แก่เส้นทางหมายเลข
309 (จากกรุงเทพฯ) เส้นทางหมายเลข 3058 เส้นทางหมายเลข 3059 เส้นทาง
หมายเลข 3053 และเส้นทางรถไฟ

- เส้นทางหมายเลข 309 (จากกรุงเทพฯ)

จัดเป็นเส้นทางมุ่งสู่เมือง (ดูหน้า 99)

- เส้นทางหมายเลข 3058 เป็นเส้นทางซึ่ง

ตัดแยกจากเส้นทางหมายเลข 309 ซึ่งเป็นสี่แยก บริเวณตรงจุดเจดีย์วัดสามปลื้ม ไปทางด้าน
ทิศเหนือ โดยเริ่มจากเจดีย์วัดสามปลื้มเป็นที่หมายตา (Landmark) ที่สำคัญ และมาสิ้นสุด
บริเวณวัดคูทิตาราม มีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ความกว้าง 8 เมตร พื้นผิวลาดยาง
แอสฟัลท์ตลอดสาย เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านพื้นที่โบราณสถานเมืองเก่าอโยธยา ซึ่งถือได้ว่าเป็นย่าน
(Districts) โดยมีสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ (Historic Monuments) หลายแห่ง
และที่เป็นเป้าสายตาได้แก่ เจดีย์วัดช้าง วัดมเหยงค์ วัดกุฎีดาว เจดีย์วัดจักรวรรดิ
วัดอโยธยา และวัดคูทิตาราม โดยทิศทาง 2 ข้างทางของถนนสาย 3058 นี้ จะเป็นต้นไม้
ชั้นเขียวชะอุ่ม ในลักษณะป่าทั้งสองข้างทางเนื่องจากเส้นทางนี้เป็นเส้นทางซึ่งตัดเข้ามาเฉพาะพื้นที่
และมาสิ้นสุดลงบริเวณวัดคูทิตาราม จึงเป็นเส้นทางที่ใช้เฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ถนนสายนี้
และผู้ทีสนใจเที่ยวชมโบราณสถานกลุ่มนี้ ดังนั้นจึงเป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรน้อย และไม่ค่อยมีรถผ่าน
เข้าออกมากนัก

- เส้นทางหมายเลข 3059 เป็นเส้นทาง

ซึ่งเริ่มจากเจดีย์วัดสามปลื้มช่วงตัดกับเส้นทางหมายเลข 309 โดยตัดไปทางทิศตรงกันข้ามกับ
เส้นทางหมายเลข 3058 ดังนั้นจึงถือได้ว่า เจดีย์วัดสามปลื้มก็เป็น Landmark ที่สำคัญ
เช่นเดียวกัน และมาสิ้นสุดที่บริเวณวัดพญูเชิง ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร (แต่เส้นทางนี้
ยังสามารถไปต่อได้ถึงหมู่บ้านญี่ปุ่น และอำเภอบางปะอิน) ความกว้าง 8 เมตร พื้นผิวลาดยาง
แอสฟัลท์ ที่หมายตาที่สำคัญในถนนสายนี้ได้แก่ วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดพญูเชิง

สำหรับเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลนั้น จากถนนสาย 3059 นี้ มองเห็นได้ไม่ถนัดนัก ในช่วงต้น ๆ เนื่องจากเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลเป็นที่หมายตาในระยะไกล (Distant Landmark) ดังนั้นเมื่อเข้ามาประชิดใกล้สถานที่ จึงทำให้เห็นได้ไม่ถนัดนัก ที่หมายตามอีกแห่งได้แก่ วัดพนัญเชิง เป็นจุดประทะสายตาที่สามารถมองเห็นได้อย่างกระทันหัน จังจัง เนื่องจากเส้นทางออกแบบโค้ง เมื่อข้ามสะพานมาของไบนันไม้สองข้างทางค่อย ๆ คลี่เปิดออก และทำให้เห็นประตูทางเข้าวัดพนัญเชิง ประทะสายตาอย่างกระทันหัน ซึ่งทำให้เกิดความตื่นใจ ในเส้นทาง 3059 นี้ มีการกระจุกตัวของชุมชน (Nodes 2 จุดได้แก่ บริเวณจุดเริ่มต้นของเส้นทาง ซึ่งเป็นการรวมกระจุกของร้านค้าและบ้านพักอาศัยที่หนาแน่น อันเป็นบริเวณที่สืบเนื่องมาจากชุมชนสี่แยกวัดสามปลื้ม อีกบริเวณหนึ่งได้แก่ ชุมชนร้านค้าหน้าวัดพนัญเชิง ซึ่งเปิดเป็นร้านค้าสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวของวัดพนัญเชิง ที่มีเป็นจำนวนมาก

- เส้นทางหมายเลข 3053 เป็นเส้นทางที่แยกจากถนนสาย 309 มุ่งผ่านสถานีรถไฟ และสิ้นสุดถนนที่วัดป่าโค โดยมีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร กว้าง 8 เมตร เป็นเส้นทางตัดผ่านสถานีรถไฟ ซึ่งถือเป็น Landmark และ Nodes ของถนนสายนี้สภาพสองข้างทางเป็นทุ่งโล่งไม่มีมุมมองอื่นใดที่น่าสนใจ

- เส้นทางรถไฟ จัดเป็นเส้นทางผ่านเมือง (ดูหน้า 97)

บริเวณที่ 3 พื้นที่ด้านทิศตะวันตก และทิศใต้ของเกาะเมือง ทางฝั่งด้านใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยามีเส้นทางสำคัญอยู่ในบริเวณนี้ 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางหมายเลข 3263 เส้นทางหมายเลข 3412 และเส้นทางไปวัดไชยวัฒนารามถึงหมู่บ้านโปรตุเกส

- เส้นทางหมายเลข 3263 จัดอยู่ในเส้นทางมุ่งสู่เมือง (ดูหน้า 99)

- เส้นทางหมายเลข 3412 เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางสาย 3263 มุ่งสู่อำเภอบางบาล พื้นผิวลาดด้วยยางแอสฟัลท์ มีความกว้าง 8 เมตร ตัดผ่านด้านหลังของวัดกษัตราธิราช และวัดธรรมาราม เส้นทางสายนี้ทั้งสองข้างทางส่วนใหญ่เป็น

ต้นไม้และทุ่งนา เมื่อมาจากอำเภอบางบาลใกล้ถึงเกาะเมือง จะเลี้ยวขวาไปตามเส้นทางโดยขนานกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีมุมมองที่สวยงาม (Vista) กล่าวคือ ในขณะที่เคลื่อนเลี้ยวไปตามเส้นทาง มุมมองจะเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จะเห็นโบสถ์วัดธรรมาราม วัดกษัตราธิราช และยอดเจดีย์ศรีสุริโยทัย ซึ่งอยู่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตรงกันข้าม อยู่ทางเบื้องหลัง อย่างไรก็ตาม Landmark ทั้ง 3 แห่งที่เส้นทางสายนี้ตัดผ่านสามารถมีมุมมองจากเส้นทางอื่นที่น่าสนใจกว่า

- เส้นทางไปวัดไชยวัฒนาราม ถึงหมู่บ้าน

ไทรตุเกศ เป็นเส้นทางที่แยกจากเส้นทางหมายเลข 3263 มาทางฝั่งตรงกันข้ามกับวัดกษัตราธิราชลงมาทางด้านทิศใต้ พื้นผิวเป็นทางลูกรังอัดเรียบ เติร์มราดยางแอสฟัลท์ มีความกว้างประมาณ 10 เมตร ระยะทางจากจุดแยก ถนนสาย 3263 จนถึงหมู่บ้านไทรตุเกศประมาณ 6 กิโลเมตร ลักษณะการตัดถนน เป็นลักษณะเส้นทางในชนบท คือตัดผ่านภูมิประเทศโล่งกว้าง มีความคล้อยตามกับพื้นที่ โดยการตัดขนานไปกับแนวแม่น้ำเจ้าพระยา มีจุดเลี้ยวโค้งมาก จึงทำให้เกิดอุบัติเหตุที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีลักษณะสถาปัตยกรรมโบราณสถาน (Historic Monument) อยู่ในตำแหน่งแห่งที่โล่งแจ้งต่อการเห็นอันได้แก่วัดไชยวัฒนาราม ซึ่งถนนสายนี้ตัดมุ่งตรงสู่ตัวอาคาร ซึ่งเห็นยอดพระปรางค์อย่างชัดเจน จากนั้น ตัดอ้อมมาทางด้านทิศตะวันตก และอ้อมตัวอาคารทั้ง 3 ทิศทาง ดังนั้นจึงทำให้วัดไชยวัฒนาราม อยู่ในตำแหน่งที่มีความชัดเจนในการมองเห็น (Visual Quality) ซึ่งก่อให้เกิดความตรึงใจ (Mental Image) ได้ง่าย Landmark อีกจุดได้แก่ โบสถ์วัดเขนโยเซฟ สามารถมองเห็นยอดของโบสถ์ได้จากระยะไกล และยอดพระปรางค์วัดพุทไธสวรรย์ ก็สามารถถือได้ว่าเป็น Landmark ที่สำคัญของถนนสายนี้

บริเวณที่ 4 พื้นที่ริมน้ำ เส้นทางน้ำถือเป็นเส้นทางที่สำคัญ

มากเส้นทางหนึ่งสำหรับการวางแผนภูมิทัศน์เมือง เนื่องจากเมืองอยุธยาเดิมเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์กันกับแม่น้ำอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและกลิ่นอายเก่า ๆ นั้นก็ยังคงลingers สถิตอยู่ในสายน้ำสายนี้เช่นกัน อันประกอบไปด้วย แม่น้ำสามสาย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นแต่ละย่าน (District) ใหญ่ ๆ ได้คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี โดยถือเอาจุดต่อของแม่น้ำทั้ง 3 สายเป็นเส้นขอบ (Edges) ซึ่งแม่น้ำทั้ง 3 สายนี้ได้โอบล้อม

เมืองอยุธยาไว้ให้กลายเป็นเกาะ ที่สามารถวนได้โดยรอบ จุดหมายตา (Landmark) บริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำ มีหลายแห่งด้วยกัน และแต่ละแห่งมีความงามจนกลายเป็นทิวทัศน์ (Vista) ของเมือง ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม วัดเขนโยเซฟ วัดพุทไธสวรรย์ วัดพนัญเชิง วัดใหญ่บางกะจะ วัดรัตนชัย ป้อมเพชร บริเวณเจดีย์ศรีสุริโยทัย วัดกษัตราธิราช วัดธรรมาราม วัดเชิงท่า พระราชวังจันทร์เกษม ทัศนียภาพ บ้านเรือนริมน้ำ หมู่เรือนไทยวัดพิชัย และวัดกล้วย สะพานปรีดี-อึ้งเป็นต้น นอกจากนี้ จุดหมายตา (Landmark) ที่มีอยู่มากมายแล้ว ยังมีชุมชนริมน้ำ ซึ่งถือเป็น Landmark ที่มีการกระจุกตัวของชุมชน (Nodes) อันได้แก่บริเวณตลาดหัวรอ และชุมชนริมน้ำป้อมเพชร

4.1.1.4 สรุป เส้นทาง (Paths) เส้นทางสายหลักที่ใช้ในการสัญจร ภายในพื้นที่ศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่

1. เส้นทางผ่านเมือง มี 2 เส้นทางได้แก่
 - ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32
 - เส้นทางรถไฟ
2. เส้นทางมุ่งสู่เมือง มี 4 เส้นทางได้แก่
 - เส้นทางหมายเลข 309 (จากกรุงเทพฯ)
 - เส้นทางหมายเลข 309 (จากอ่างทอง)
 - เส้นทางหมายเลข 3263 จากสุพรรณบุรี
 - เส้นทางน้ำ
3. เส้นทางสัญจรภายในเมือง แบ่งเป็น 2 บริเวณ คือ
 - 3.1 เส้นทางสัญจรภายในเมืองในเขตเทศบาลมี 9

เส้นทาง คือ

- ถนนอุทอง
- ถนนป่ามะพร้าว (สาย 1)
- ถนนนเรศวร (สาย 2)

- ถนนบางเอียน (สาย 3)
- ถนนป่าไทร (สาย 4)
- ถนนโรจนะ (สาย 5)
- ถนนศรีสรรเพชญ์
- ถนนชื่อกุณ
- ถนนเรียบคลองมะขามเรียง

3.2 เส้นทางภายนอกเขตเทศบาล แบ่งเป็น 4 บริเวณ คือ

บริเวณที่ 1 พื้นที่ด้านเหนือของเกาะเมืองมี 2

เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางหมายเลข 309 (จากอ่างทอง)
- เส้นทางสาย 3060

บริเวณที่ 2 พื้นที่ด้านทิศตะวันออกของเกาะเมือง

มี 5 เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางหมายเลข 309 (จากกรุงเทพฯ)
- เส้นทางหมายเลข 3058
- เส้นทางหมายเลข 3059
- เส้นทางหมายเลข 3053
- เส้นทางรถไฟ

บริเวณที่ 3 พื้นที่ด้านตะวันตก และด้านใต้ของ

เกาะเมือง มี 3 เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางหมายเลข 3263
- เส้นทางหมายเลข 3412
- เส้นทางไปวัดไชยวัฒนารามถึง
หมู่บ้านโปรตุเกส

บริเวณที่ 4 ได้แก่

- พื้นที่ริมน้ำ

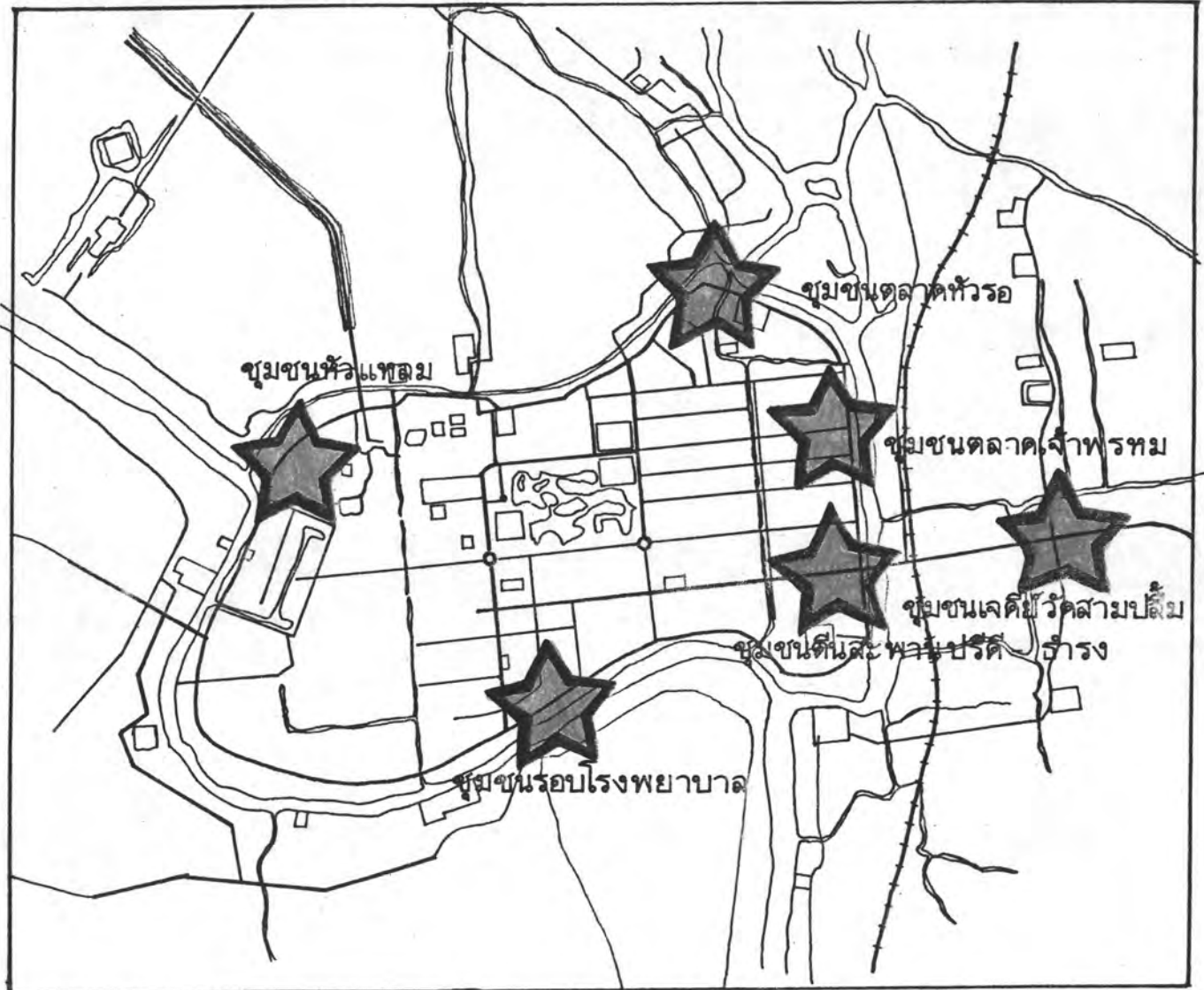
4.1.2 เส้นแนวขอบ (Edges) เส้นแนวขอบถือเป็นตำแหน่งที่เราสามารถเห็นได้ว่าการแบ่งพื้นที่ออกจากกัน โดยเนื่องมาจาก การหยุดชะงักตัวของแนวอาคาร ความแตกต่างระหว่างลักษณะของสิ่งก่อสร้าง 2 ชนิด หรือสิ่งก่อสร้างต่อพื้นที่สีเขียว ในพื้นที่อุทยานมีเส้นแนวขอบสามารถแบ่งได้เป็นระดับได้ 3 ระดับ คือ ระดับใหญ่ ระดับกลาง และระดับละเอียด

เส้นขอบในระดับใหญ่ที่สำคัญที่สุด ได้แก่แนวแม่น้ำทั้ง 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี อันเป็นการแบ่งพื้นที่อยู่ในระดับกว้าง ๆ คือ แยกระดับเกาะเมือง กับพื้นที่ภายนอกเกาะออกจากกัน

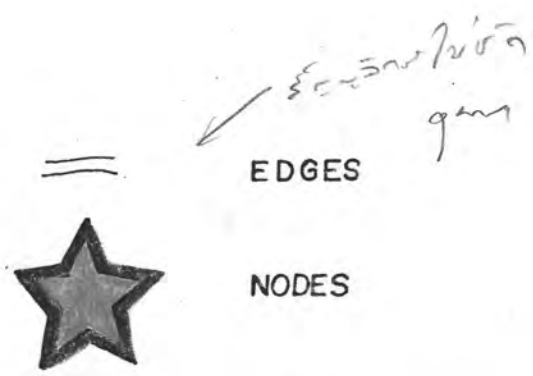
เส้นขอบระดับกลาง ในพื้นที่ศึกษาเป็นการมองลงไปให้ละเอียดอีกชั้นหนึ่ง ได้แก่ แนวเส้นทาง (Paths) แนวคลอง แนวรถไฟ ที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา โดยสามารถพบได้จากเส้นทางสัญจรภายในเมือง

เส้นขอบระดับละเอียด จะได้แก่การแบ่งแยกระหว่างตัวอาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะพื้นผิว (Texture) ที่แตกต่างกันในแต่ละย่าน (Districts) ในบางแห่งอาจเห็นได้เด่นชัด แต่ในบางแห่งอาจจะไม่สามารถบอกจุดแบ่งแยกในแต่ละย่านได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเส้นขอบในระดับละเอียดนี้ จำเป็นจะต้องศึกษาในระดับละเอียดต่อไปในแต่ละเส้นทาง

4.1.3 จุดรวมกระจุก (Nodes) คือแหล่งรวมกิจกรรม ทำหน้าที่คล้ายที่หมายตา (Landmark) แต่ต่างกันตรงหน้าที่ใช้สอย จุดรวมกระจุกจะมีมากกว่า กล่าวคือ ที่หมายตาเป็นสถานที่เด่นสะดุดตา มีตัวตนและคุณสมบัติที่คงทนถาวร แต่จุดรวมกระจุก เป็นสถานที่ชุมชนเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นอาคารสิ่งก่อสร้าง ในพื้นที่ชุมชนมีการเคลื่อนไหวและมีชีวิต อาจกล่าวได้ว่า จุดรวมกระจุก (Nodes) สามารถเป็นที่หมายตา (Landmark) ได้ด้วยในขณะเดียวกัน

scale (400m.)

แสดง

จุดรวมกระจุก (NODES) และ เส้นแนวขอบ (EDGES)

เหนือ

การรวมกระจุกในเขตชุมชนพื้นที่เมืองอยุธยา และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง สามารถจำแนกจุดกระจุกตัวได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 6 แห่ง ได้แก่

- ชุมชนตลาดหัวรอ เป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในพื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา อยู่ในบริเวณย่านตลาดหัวรอบนถนนสายอุ่ทอง
- ชุมชนตลาดเจ้าพรหม เป็นชุมชนขนาดใหญ่อยู่ในย่านชุมชนตลาดเจ้าพรหมริมถนนอุ่ทอง บริเวณฝั่งตะวันออกของเกาะเมือง
- ชุมชนหัวแหลม อยู่ในย่านชุมชนหัวแหลม บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะเมือง มีความหนาแน่นปานกลาง
- ชุมชนบริเวณโรงพยาบาลจังหวัด อยู่ในย่านชุมชนที่พักอาศัยในเกาะเมืองด้านใต้ ใกล้บริเวณโรงพยาบาลจังหวัด บนถนนอุ่ทอง
- ชุมชนดินสะพานปรีดี-อึ้ง เป็นจุดรวมกระจุกของชุมชน บริเวณทางลงสะพานภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
- ชุมชนเจดีย์วัดสามปลื้ม อยู่บริเวณโดยรอบเจดีย์วัดสามปลื้ม เป็นการรวมตัวของประชาชนที่เกิดขึ้นใหม่ เนื่องจากการอิมตัวของชุมชนพื้นที่ภายในเกาะเมือง

4.1.4 ย่าน (Districts) ได้แก่บริเวณที่มีสิ่งเหมือน ๆ กัน ในแต่ละพื้นที่ของเมืองในทุก ๆ เมืองจะประกอบไปด้วยย่าน หรือเขตที่ตั้งย่อยต่าง ๆ มากมาย โดยแต่ละเขตจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ย่านที่พักอาศัย ย่านตลาดสด ราชการ ภาพพจน์ของเมืองที่เราเห็น ก็คือ การจัดย่านที่ตั้งเหล่านี้ จากความคล้ายคลึงของตัวอาคาร บางเขตจะมีลักษณะเด่นในตัวของมันเอง บางย่านจะมีการทับซ้อนกับเขตอื่น บางย่านจะมีลักษณะที่เป็นระเบียบเรียบร้อย และบางย่านก็จะมีควมสลับซับซ้อนมาก สิ่งที่สามารถสังเกตได้ในแต่ละย่านก็คือ ลักษณะภายนอกและกิจกรรมที่มองเห็นได้ ตัวอย่างเช่น ลักษณะอาคาร บ้ายโฆษณา การก่อสร้างและการรื้อถอน ผู้ชนในย่านการค้า เป็นต้น ภาพที่ปรากฏจะสรุปให้เห็นหน่วยย่อยและความสัมพันธ์ของย่านในแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นหน่วยเล็ก ที่จะมีความสัมพันธ์ ต่อไป ไปด้วยกับย่านอื่น ๆ ของเมือง

สิ่งที่ควรตระหนักคือ มิเมืองเป็นจำนวนน้อยมากที่จะสามารถจัดเขตที่ตั้งในแต่ละย่านให้เห็นอย่างเด่นชัด และเด็ดขาดจากกันได้ ทั้งนี้เพราะในช่วงปลายของย่านแต่ละย่านมักจะเกิดการกลมกลืนกัน ซึ่งสามารถทำให้เกิดความสัมพันธ์ในการแบ่งเขตที่ตั้งที่ขาดความเด่นชัด ทั้งนี้ก็เป็นปรกติ เพราะเนื่องจากว่า "เมือง" คือสถานที่ซึ่งจำเป็นต้องมีความสับสนเป็นธรรมดา

ย่าน (District) ในพื้นที่ศึกษาที่ประกอบขึ้นเป็นเมืองพระนครหรืออยุธยา มีหลายย่านด้วยกัน และการแบ่งแยกในแต่ละย่าน ก็มีได้หลายลักษณะ เนื่องจากอยุธยาเป็นเมืองเก่าที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาในอดีต ดังนั้น นอกจากการแบ่งพื้นที่เป็นเขตต่าง ๆ เช่น เขตย่านพักอาศัย ย่านพาณิชย์ ย่านพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ แล้วเมืองอยุธยายังมีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาเรื่องของเวลา (TIME) เข้ามาเกี่ยวข้องกับอีกมิติหนึ่งด้วย ซึ่งจะนำมาเป็นหลักในการแยกแยะการใช้พื้นที่ในแต่ละย่าน ให้สอดคล้องกับคุณภาพของสสารูปเมือง (Urban Image) ดังนั้น จึงใคร่ขอแบ่งลักษณะของย่านในพื้นที่ศึกษาในด้านกายภาพออกเป็น 2 ลักษณะกว้าง ๆ คือ

1. ย่านพื้นที่แข็ง (Hard Landscape District) ได้แก่พื้นที่ ๆ มีสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง

2. ย่านพื้นที่อ่อน (Soft Landscape District) ได้แก่พื้นที่ ๆ มีธรรมชาติปกคลุมและมีการใช้พื้นที่อย่างเบาบาง

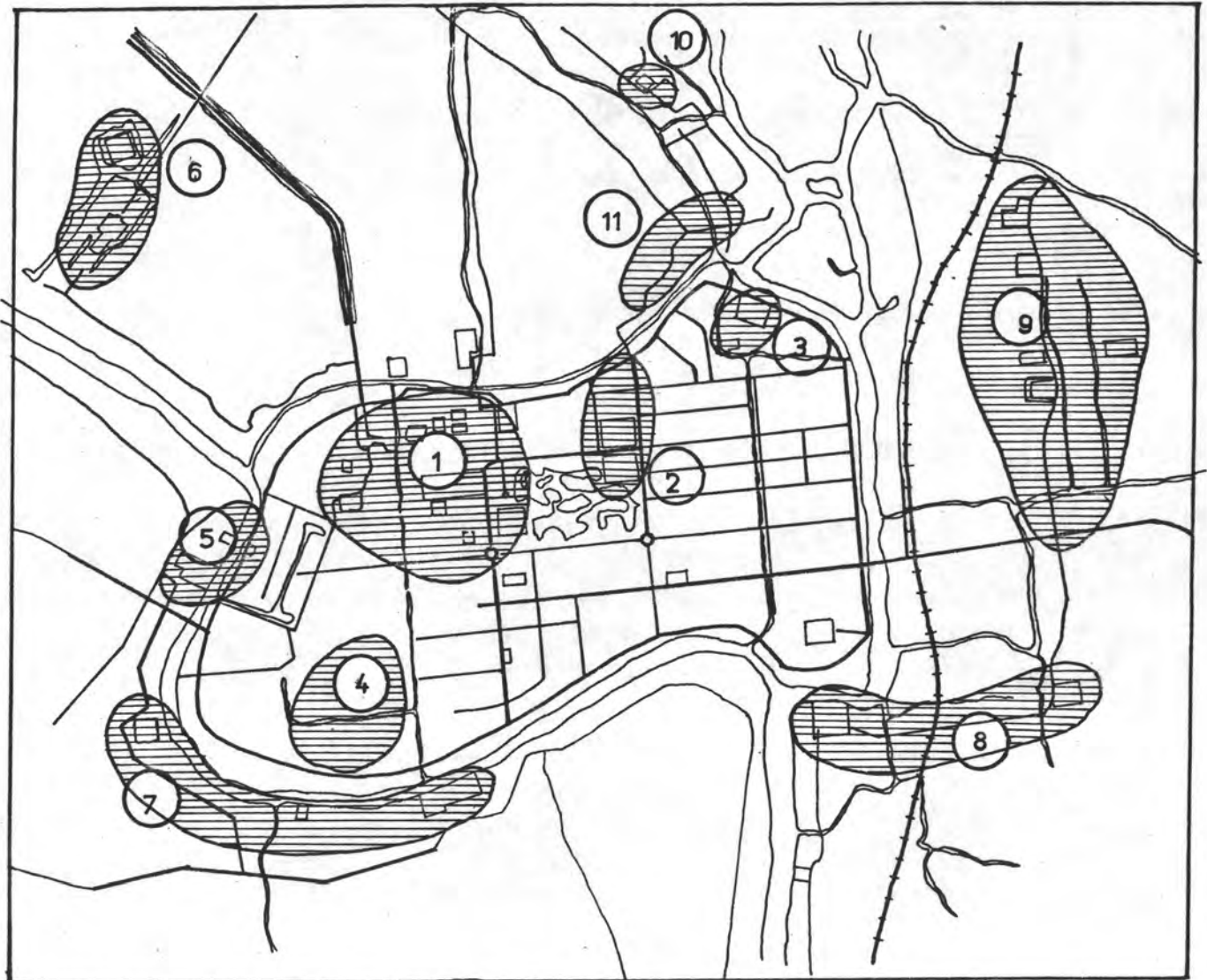
4.1.4.1 ย่านพื้นที่แข็ง (Hard Landscape District) คือย่านที่มีสิ่งปลูกสร้างอาคารให้เห็นได้อย่างชัดเจน ว่าย่านนั้น ๆ เป็นแหล่งรวมการใช้พื้นที่ ที่มีความหนาแน่นของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างของอาคาร กิจกรรมและลักษณะเด่นของแต่ละย่านว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากเมืองอยุธยาเป็นเมืองซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากเมืองอื่น ๆ คือเป็นเมืองที่มีลักษณะสถาปัตยกรรม ซึ่งต่างกันในเรื่องของรูประบบและเวลาอย่างมาก ยากที่จะสามารถสอดคล้องกันได้ดี ถ้าหากสิ่งก่อสร้างทั้ง 2 เวลานี้อยู่ร่วมกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งประเภทของย่านพื้นที่แข็งนี้ออกเป็น 2 ประเภท ที่แตกต่างกันคือ

- ก. บริเวณพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Site)
- ข. บริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองใหม่ (New Town)

ก. บริเวณพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Site)

ได้แก่บริเวณพื้นที่ ๆ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานไม่ว่าจะยังคงเหลือร่องรอยของอาคาร หรือไม่เหลือร่องรอยเอาไว้ก็ตาม พื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ยังคงทิ้งร่องรอยให้ผู้ที่ผ่านไปมาได้เห็นเป็นสถาปัตยกรรมของตัวประวัติศาสตร์ (Historic Monument) ย่อมจะได้รับการรับรู้ และตอบสนองต่อความสำนึกในสถานที่ (Sense Of Place) ได้รุนแรงกว่า โดยในเขตพื้นที่ศึกษานี้ สามารถจัดแบ่งเขตบริเวณพื้นที่ประวัติศาสตร์ไว้เป็นย่าน (District) หลัก ๆ ได้ 11 ย่าน ซึ่งในแต่ละย่านก็มีส่วนประกอบกิจกรรมและลักษณะของแต่ละย่านที่แตกต่างกันออกไป โดยย่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ทั้ง 11 แห่ง ได้แก่

- : ภายในเกาะเมือง
 - บริเวณวัดพระศรีสรรเพชญ์ และพระราชวังหลวง
 - บริเวณวัดราชนิมิต และวัดมหาธาตุ
 - บริเวณพระราชวังจันทร์เกษม
 - บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จฯ
 - บริเวณเจดีย์ศรีสุริโยทัยและฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำเจ้าพระยา
- : ภายนอกเกาะเมือง
 - บริเวณวัดภูเขาทอง
 - บริเวณด้านใต้ของเกาะเมืองฝั่งตะวันตก
 - บริเวณด้านใต้ของเกาะเมืองฝั่งตะวันออก
 - บริเวณเมืองอโยธยาเดิม
 - บริเวณเพนียดคลองช้าง
 - บริเวณวัดแม่นางปลื้ม และวัดสามวิหาร

scale (400m)

① วัดพระศรีสุริยราช และ พระราชวังหลวง	⑥ วัดกุเขาทอง
② วัดราชบูรณะ และ วัดมหาธาตุ	⑦ บ้านใต้ของเกาะเมืองฝั่งตะวันตก
③ พระราชวังจันทร์เกษม	⑧ บ้านใต้ของเกาะเมืองฝั่งตะวันออก
④ อุทยานประวัติศาสตร์ส่วนลุ่มเตี้ย	⑨ เมืองอโยธยาเดิม
⑤ เจดีย์ศรีสุริโยทัย	⑩ เหนือคคลองช้าง
	⑪ วัดแม่นางปลื้ม และ วัดลุ่มวิหาร

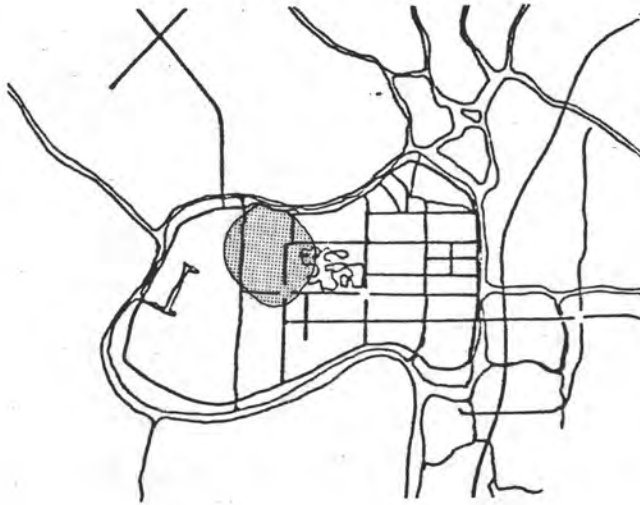
แสดง

ย่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ (HISTORIC SITE DISTRICT)

เหนือ

บริเวณวัดพระศรีสรรเพชญ์และพระราชวังหลวง

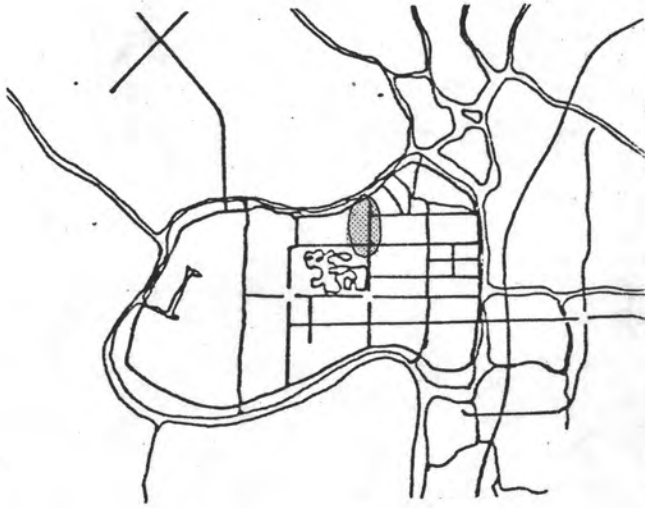

ลักษณะเด่นคือ เป็นพื้นที่ ๆ มีความสำคัญมากที่สุดในเกาะพระนครหรืออยุธยา เนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งของพระราชวังโบราณที่มีขนาดใหญ่ และวิหารมงคลปิตร อันเป็นจุดที่ได้รับความสนใจจากผู้คนมากที่สุด

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่
ทิศเหนือจดแม่น้ำลพบุรี (ดูรูป 4.5)
ทิศใต้ประมาณศาลหลักเมือง
ทิศตะวันออกวัดธรรมมิกราช วัดพระราม
และบึงพระราม
ทิศตะวันตก วัดโลกยสุทธาราม

กิจกรรม ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ ๆ ได้รับการดูแลจากกรมศิลปากรให้เป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ จึงมีกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ และวิหารมงคลปิตรเป็นจุดที่ได้รับความสนใจมากราบไหว้หลวงพ่อมงคลปิตร จึงทำให้มีร้านค้าสำหรับขายของที่ระลึกในบริเวณสำหรับนักท่องเที่ยว และผู้ที่มากราบไหว้หลวงพ่ อื่นทั้งผู้ที่มาศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ในพื้นที่

บริเวณวัดราชบูรณะและวัดมหาธาตุ

ลักษณะเด่น ได้แก่ สถาปัตยกรรม
โบราณสถานของวัดราชบูรณะ และวัดมหาธาตุ
ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ มีสภาพเมืองโบราณที่เข้มข้น

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่

ทิศเหนือจดถนนอุททอง

ทิศใต้กินพื้นที่บึงพระราม

ทิศตะวันออกจดถนนชินุณ

ทิศตะวันตกจดถนนกลาโหม และบึงพระราม

กิจกรรม ในบริเวณพื้นที่นี้เป็น

บริเวณที่ได้รับการดูแลจากกรมศิลปากรให้เป็น

เขตพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งต่อเนื่องมาจาก บริเวณ

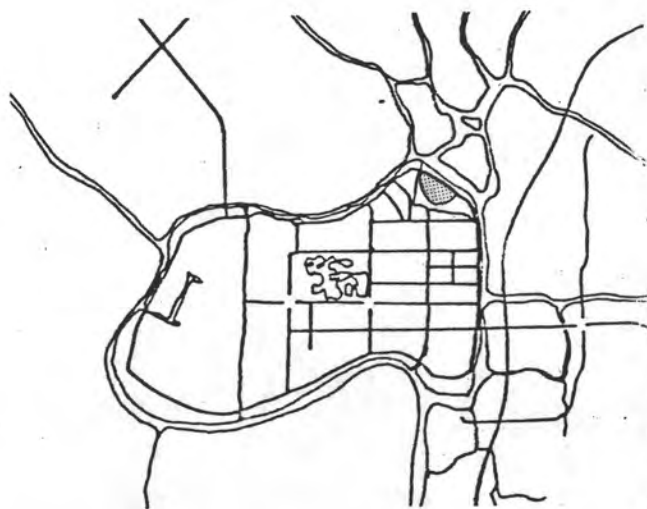
วัดพระศรีสรรเพชญ์ และพระราชวังหลวง

ดังนั้นจึงมีกิจกรรม สำหรับนักท่องเที่ยว

เพื่อเที่ยวชมและศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์

ในพื้นที่

บริเวณพระราชวังจันทร์เกษม หลังเรียกกันเป็นสามัญว่า "วังหน้า"

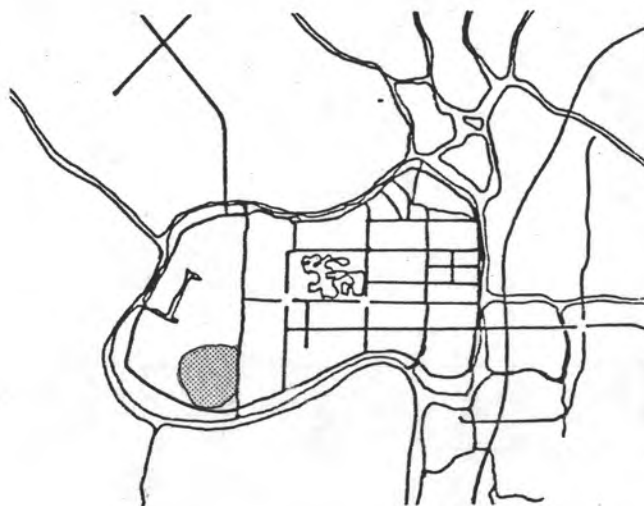
ลักษณะเด่น เมื่อมองจากเส้นทาง (Paths) ได้แก่ แนวกำแพงสีขาวที่ให้ความรู้สึกมั่นคงภายในกำแพงมีอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งเคยเป็นวังหน้าที่ประทับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในบริเวณนี้มีความโดดเด่น เนื่องจากมีเส้นขอบ (Edges) ให้เห็นที่แน่นอน คือมีแนวกำแพงเป็นตัวแบ่งอย่างชัดเจน และโอบล้อมด้วยชุมชนตลาดหัวรอ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการกระจุกตัว (Nodes) ของประชาชน และสิ่งก่อสร้างเมืองปัจจุบัน

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่ บริเวณพระราชวังจันทร์เกษม ในแนวกำแพงรวมทั้งบริเวณพื้นที่ วัดเสนาสนารามด้วย

กิจกรรม ภายในพื้นที่ถือเป็นสถานที่สำหรับศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจาก

ปัจจุบันใช้เป็น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ใช้เก็บและแสดงศิลปะวัตถุโบราณในบริเวณ ดังนั้น กิจกรรมในบริเวณนี้ จึงได้แก่ กิจกรรมทางด้านการศึกษาและการท่องเที่ยว

บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จฯ

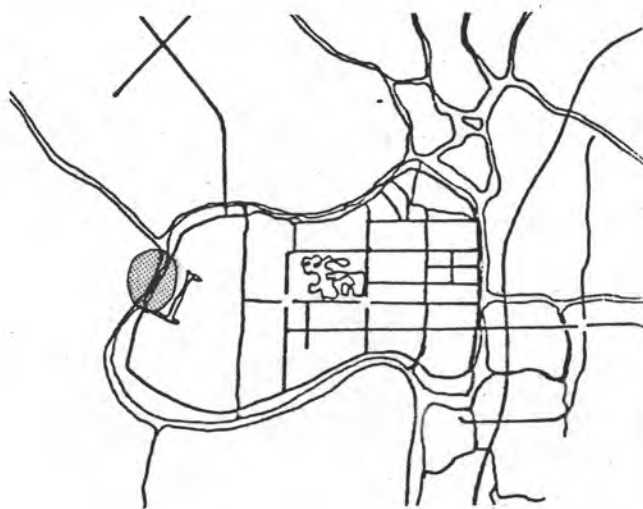

ลักษณะเด่น คือเป็นพื้นที่เมือง
ประวัติศาสตร์ ที่ได้รับการจัดพื้นที่ (Landscape)
ให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ สำหรับเป็นสถานที่
พักผ่อนและเก็บรักษาสภาพโบราณสถานที่ยังคง
เหลือซาก สถาปัตยกรรมในบริเวณ อันได้แก่
เจดีย์วัดสังข์แห้ว เจดีย์วัดใหญ่ เป็นต้น
ในพื้นที่นี้เป็นบริเวณพื้นที่ ๆ กำลังถึงการเป็นย่าน
พื้นที่อ่อน (Soft Landscape District) ด้วย
เนื่องจากการปลูกต้นไม้ เพื่อเป็นสวนสาธารณะ

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่
บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จฯ
ทิศตะวันออกจดคลองท่อ ทิศตะวันตกจดบ้านเรือน
พักอาศัย และทิศใต้จดถนนอุทง

กิจกรรม สำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ
ของประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยว

บริเวณเจดีย์ศรีสุริโยทัยและฝั่งตรงกันข้ามของแม่น้ำเจ้าพระยา

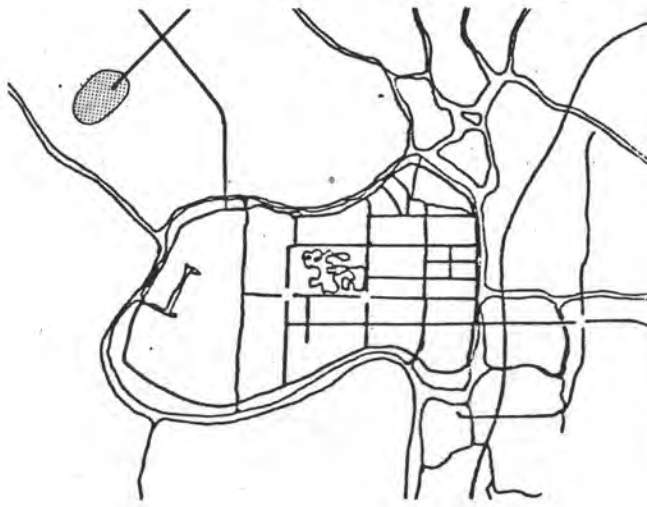

ลักษณะเด่นได้แก่ สถาปัตยกรรม 3 แห่งคือ เจดีย์ศรีสุริโยทัย วัดกษัตราธิราช และวัดธรรมาราม นอกจากจะเป็นบริเวณที่มีสิ่งก่อสร้างทางด้านสถาปัตยกรรมอยู่แล้ว ยังมีแนวต้นก้ามปูริมแม่น้ำเจ้าพระยาให้ความร่มเย็นอีกด้วย พื้นที่ในบริเวณนี้แม้ว่าจะมีแม่น้ำเจ้าพระยามาเป็นตัวแบ่งพื้นที่ (Edges) แต่ก็ยังถือได้ว่าเป็นย่านเดียวกัน เนื่องจากความกว้างของแม่น้ำในช่วงนี้ไม่กว้างนัก สถาปัตยกรรมทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ต่างช่วยซึ่งกันและกันในการเสริมสร้างทิวทัศน์ (Vista) ที่สวยงามให้กับบริเวณ

อาณาเขตโดยสังเขป อาจถือได้ว่าแนวยาวและจังหวะ (Pattern) ของแนวต้นก้ามปู โดยมีจุดสิ้นสุดที่บริเวณหัวแหลม ซึ่งมีแนวอาคารเกิดขึ้น อันถือได้ว่าเป็นแนวขอบได้อย่างชัดเจน

กิจกรรม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่เคารพบูชาของประชาชน

บริเวณวัดภูเขาทอง

ลักษณะเด่นได้แก่ ยอดพระเจดีย์
ภูเขาทอง ที่มีความสูงถึง 60 เมตร จึงทำให้
เป็นที่หมายตามในระยะไกล (Distant
Landmark)

อาณาเขตโดยสังเขป ไม่แน่นอนอาจ
ถือได้ว่าเป็นเพียงพื้นที่รอบฐานเจดีย์และพื้นที่วัด
เท่านั้น แต่สำหรับพื้นที่รอบข้างซึ่งเป็นทุ่ง
ก็อาจถือว่าบริเวณนี้เป็นย่านเจดีย์ภูเขาทองได้

กิจกรรม เป็นสถานที่ทาง
ประวัติศาสตร์ สำหรับสักการะบูชา และศึกษา
ประวัติศาสตร์

บริเวณด้านใต้ฝั่งตะวันตกของเกาะ

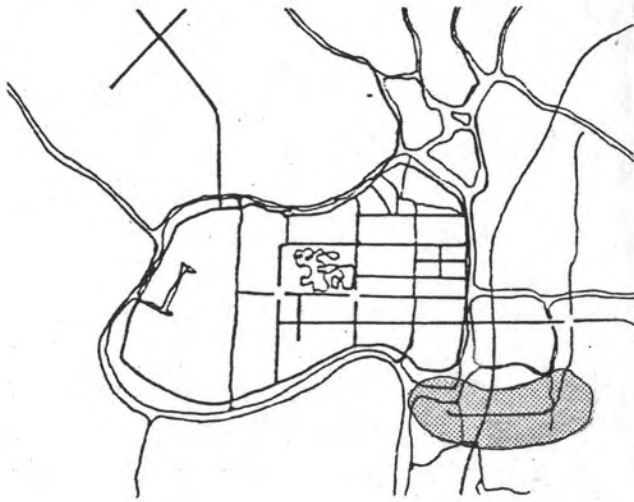

ลักษณะเด่น ประกอบด้วย Landmark
3 แห่ง ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม วัดเขนโยเซฟ
วัดพุทธโสธรวรรมย์ ซึ่งโบราณสถานทั้ง 3 แห่งนี้
มีลักษณะเดียวกันคือ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา
นอกเกาะเมืองทั้ง 3 แห่ง

อาณาเขตโดยสังเขป คือ พื้นที่ริม
แม่น้ำเจ้าพระยาด้านใต้ ทางด้านทิศตะวันตก

กิจกรรม ในบริเวณนี้ได้แก่
การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว
และเพื่อศึกษา

บริเวณตอนใต้ฝั่งตะวันออกของเกาะเมือง

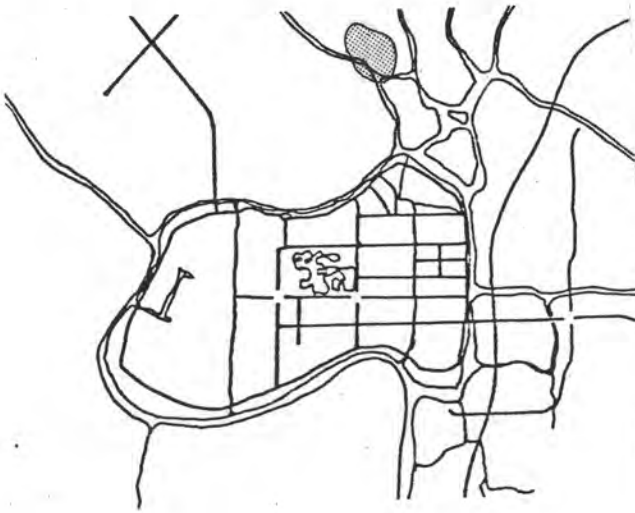

ลักษณะเด่นได้แก่ โบราณสถาน 2 แห่ง ซึ่งเป็น Landmark ที่สำคัญ คือ วัดพนัญเชิง และวัดใหญ่ชัยมงคล สำหรับวัดใหญ่ชัยมงคลนี้ ถือได้ว่าเป็นจุดหมายตาในระยะไกล (Distant Landmark) ซึ่งสามารถมองเห็นและเป็นที่ยังหมายตาในระยะไกลเกินบริเวณกว้าง

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่ พื้นที่บริเวณเส้นทาง (Paths) 3059 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายในเส้นทางที่ตัดถึงกันได้โดยเส้นทางเดียวกัน

กิจกรรม ได้แก่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นักท่องเที่ยวและการศึกษาประวัติศาสตร์

บริเวณเพนียดคล้องช้าง

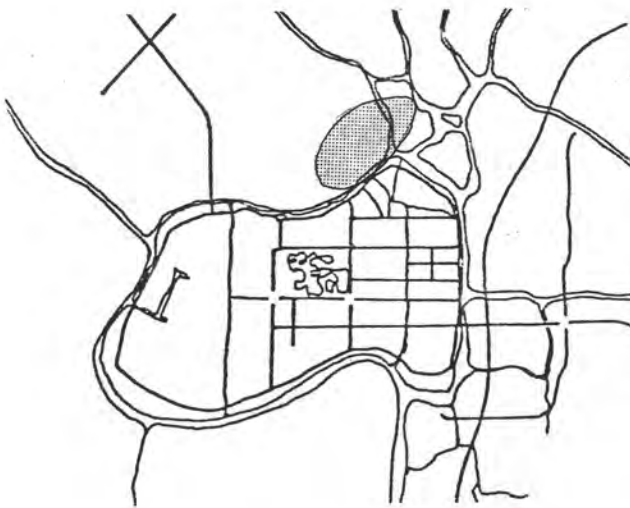

ลักษณะเด่นคือ ถือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ลานช้างและแนวกำแพง อีกทั้งมีพลับพลาที่ประทับ ซึ่งได้รับการบูรณะอย่างสมบูรณ์

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่บริเวณโดยรอบเพนียดคล้องช้าง

กิจกรรม ดั้งเดิมเป็นที่สำหรับต้อนรับแขกต่างป่า เพื่อนำมาคัดเลือกใช้ แต่ปัจจุบันเป็นที่สำหรับท่องเที่ยว และศึกษาประวัติศาสตร์

บริเวณวัดแม่นางปลื้มและวัดสามวิหาร

ลักษณะเด่นคือ เป็นวัดที่อยู่ในชุมชนพื้นที่อยู่อาศัย มีเจดีย์วัดสามวิหาร และโบสถ์วัดแม่นางปลื้ม เป็น Landmark โดยมีอาณาเขต คือ พื้นที่ชุมชนโดยรอบ

กิจกรรม สำหรับใช้ทำพิธีกรรมทางศาสนา สำหรับศึกษาประวัติศาสตร์ และนอกนั้นยังมีนักท่องเที่ยวที่สนใจ

บริเวณเมืองอโยธยาเดิม

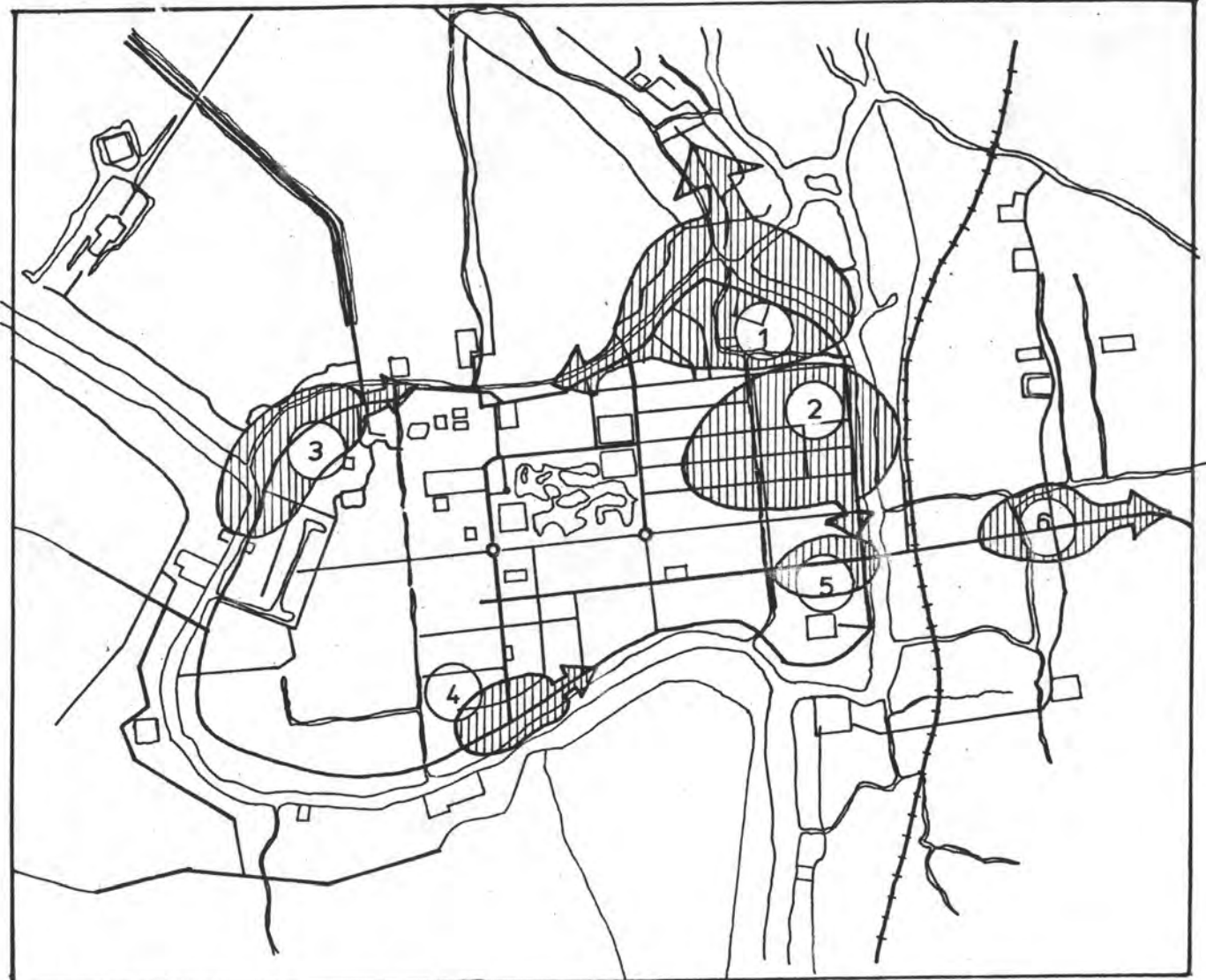
ลักษณะเด่นได้แก่ เป็นย่าน
สถาปัตยกรรมโบราณสถาน ซึ่งรวมตัวกันของ
เมืองอโยธยาเดิม คือมีลักษณะทางด้าน
สถาปัตยกรรมที่แตกต่างไปจากโบราณสถานอื่น ๆ
อันเนื่องมาจาก เป็นเมืองดั้งเดิมก่อนที่จะมีการ
ย้ายชุมชนเข้ามาสู่ในพื้นที่เกาะเมือง

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่
พื้นที่ในบริเวณเส้นทาง (Paths) 3058 ตัดผ่าน
รวมทั้งเจดีย์วัดสามปลื้มด้วย ซึ่งถือได้ว่ามี
ลักษณะ ทางด้านสถาปัตยกรรมในรูปแบบเดียวกัน

กิจกรรม เป็นสถานที่ท่องเที่ยว
และใช้ศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์

ข. บริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองใหม่ (New Town) ได้แก่บริเวณ
ซึ่งเริ่มมีการก่อตัวขึ้นเป็นเมืองใหม่ ภายหลังจากเมืองได้ตายลงเนื่องจากพิษของสงคราม
การฟื้นตัวอาจจะเนื่องมาจากการรวมตัวกันของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ หรือจากนโยบาย
ของผู้บริหารประเทศควบคู่กันไป อันทำให้เกิดเป็นย่าน (District) ขึ้นหลายย่าน ซึ่งถือได้ว่าเป็น
ชุมชนซึ่งก่อตัวขึ้นอย่างหนาแน่น ตามบริเวณต่าง ๆ พอจะจำแนกได้เป็นย่าน ได้ 6 ย่าน คือ

- ย่านตลาดหัวรอ
- ย่านตลาดเจ้าพรหม
- ย่านชุมชนหัวแหลม
- ย่านชุมชนบริเวณโรงพยาบาลจังหวัด
- ย่านชุมชนดินสะพานปรีดี-อารัง
- ย่านชุมชนเจดีย์วัดสามปลื้ม

scale (400m.)

ย่าน

- ① ตลาดหัวรอ
- ② ตลาดเจ้าพรหม
- ③ ย่านหัวแหลม
- ④ ย่านบริเวณโรงพยาบาลจังหวัด
- ⑤ ย่านสันลู่พานประวัติ - ธารง
- ⑥ ย่านเจดีย์วัดสามปลื้ม

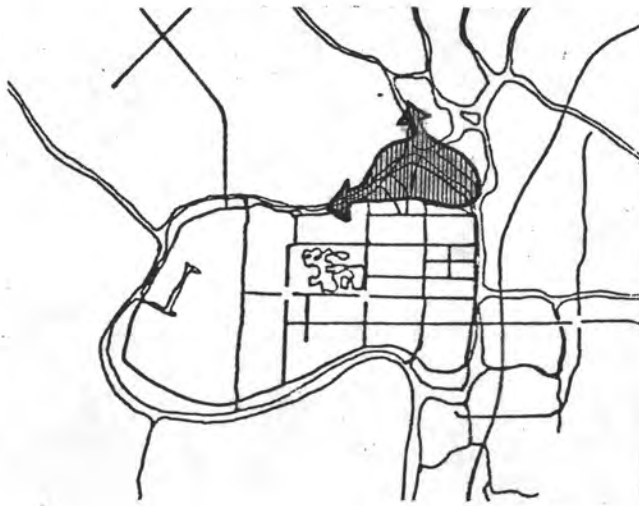
แสดง

ย่านชุมชนเมืองใหม่ (NEW TOWN DISTRICT)

เหนือ

ย่านตลาดหัวรอ เป็นย่านชุมชนที่มีความหนาแน่นมากที่สุดในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีการรวมตัว

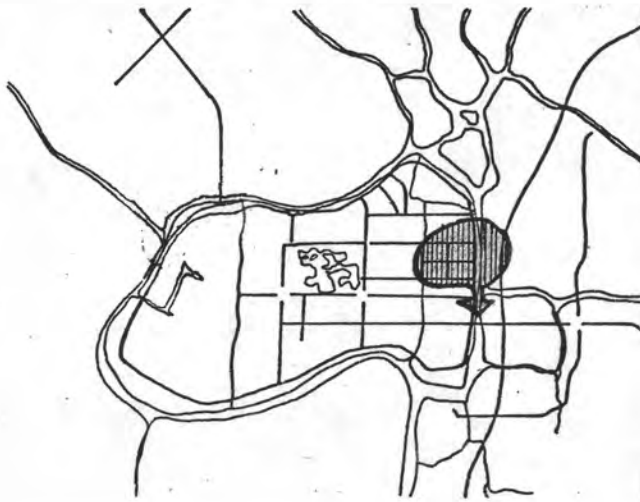

ขึ้นเป็นชุมชนบริเวณแรก หลังจากการตายของเมืองเก่า อันเนื่องมาจากการเอื้ออำนาจทางด้านลักษณะภูมิประเทศ คือเป็นจุดรวมของแม่น้ำหลายสายในบริเวณ อีกทั้งเคยเป็นย่านที่รวมตัวของชาวจีนในอดีต ดังนั้นจึงทำให้เกิดเป็นชุมชนค้าขายขึ้นอย่างง่ายดาย ลักษณะพิเศษอีกอย่างคือ มีจุดหมายตา (Landmark) ของชุมชนได้แก่ พระราชวังจันทร์เกษมซึ่งเป็น Landmark ที่สำคัญของชุมชนนี้

อาณาเขตโดยสังเขป ได้แก่ อยู่ริมถนนคู່ทองบริเวณตลาดหัวรอ และกระจายไปตามแนวถนนสายนี้ค่อย ๆ เหยียดลงเรื่อย ๆ จนถึงถนนป่ามะพร้าว ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นแนวขอบ (Edges) ส่วนอีกด้านของถนนจะมีอาณาเขตถึงประมาณบริเวณสะพานมหาราช ถนนชฎินตรงวัดราชประดิษฐาน นอกจากนี้จะเป็นชุมชนเมืองใหม่แล้ว แต่ก็ยังคงมีโบราณสถานปะปนอยู่ในบริเวณนี้ด้วย ที่เห็นได้ชัดและเป็นที่ยุทธศาสตร์ในระยะเวลาใกล้ (Local Landmark) ได้แก่เจดีย์วัดเขียน 2 องค์ ที่อยู่ริมถนนคู່ทอง

กิจกรรม คือเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่ใหญ่ที่สุดในเมือง และเป็นย่านพักอาศัยที่หนาแน่นและมีสถานที่ราชการ อันได้แก่ เรือนจำ โรงเรียน ที่ทำการไปรษณีย์ ศาลอุทธรณ์ เป็นต้น

ย่านตลาดเจ้าพรหม เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่ต่อเนื่องมาจากชุมชนตลาดหัวรอ จนเกือบจะหา

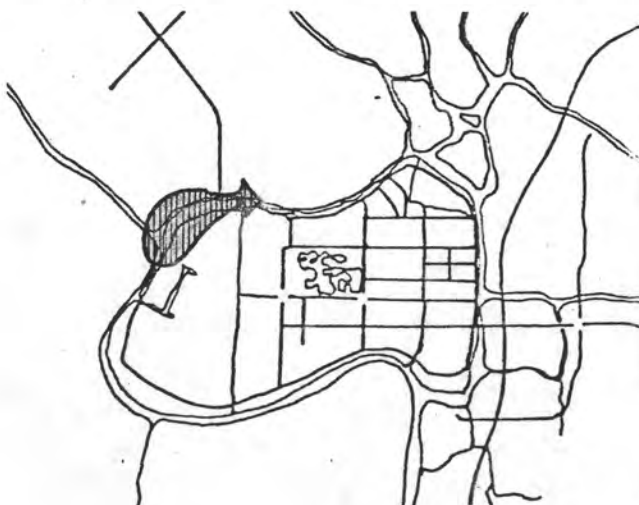

รอยต่อไม่ได้ อาคารเป็นลักษณะห้องแถว ไม่เกิน 3 ชั้น เรียงแถวอยู่ 2 ข้างถนนคู่ทอง โดยมีโรงพยาบาลปัญจมาธิราชอุทิศ หรือศูนย์อนามัย ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับตัวตลาด เป็นที่หมายตา

อาณาเขต พอจะกำหนดได้คือ จากถนนป่ามะพร้าว (สาย 1) เรื่อยมาตามถนนคู่ทองและสิ้นสุดประมาณบริเวณถนนบางเอียน หรืออาจจะต่อเนื่องไปถึงถนนป่าไทรด้วย

กิจกรรม ในบริเวณย่านนี้ได้แก่ การค้าขาย สถานที่ราชการ สาธารณะสุข และที่พักอาศัย

ย่านชุมชนหัวแหลม เป็นช่วงที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลมาบรรจบกับแม่น้ำลพบุรี เกิดเป็นชุมชน

ขนาดย่อยขึ้น เป็นชุมชนซึ่งประชิดกับเขตทหาร ดังนั้นจึงสามารถเห็นแนวขอบ (Edges) ของชุมชนทางด้านได้อย่างชัดเจน คือมีการหยุดชงักของสิ่งก่อสร้างถนนบริเวณดังกล่าว

อาณาเขต จากเขตทหารจนถึงบริเวณวัดตึก ชุมชนจะเบาบางลง

กิจกรรม เป็นลักษณะค้าขายและอยู่อาศัย มีโรงเรียนสายอาชีพอยู่ในบริเวณ

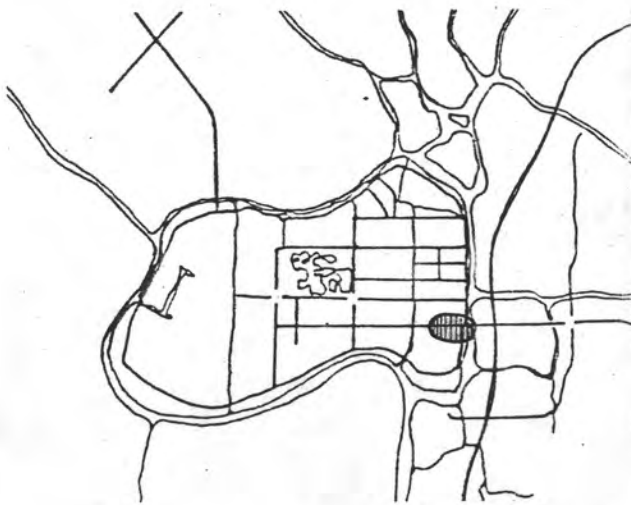
ย่านชุมชนบริเวณโรงพยาบาลจังหวัด อยู่ทางด้านใต้ของเกาะเมือง ถือเป็นชุมชนขนาดเล็ก

เนื่องจากเป็นย่านการค้า และย่านพักอาศัย
ในบริเวณเดียวกัน การค้าขายก็ไม่ได้เป็นล่ำ
เป็นสันนัก เนื่องจากการค้าขายภายใน
ชุมชนที่อยู่ในบริเวณ จุดเด่นได้แก่อยู่ข้าง
บริเวณโรงพยาบาล ดังนั้นจึงเกิดเป็นชุมชน
แออัดขึ้น อาณาเขตอยู่ในบริเวณที่ไม่แน่นอน
เนื่องจากมีความกลมกลืนของสถานที่ คือเริ่ม
จากช่วงตัดระหว่างถนนศรีสรรเพชญ บริเวณ
โรงพยาบาลและค่อย ๆ เหยายางลงตามลำดัด

กิจกรรม ได้แก่เป็นย่านการค้า
ย่านพักอาศัย ที่อยู่ข้างโรงพยาบาล

ย่านชุมชนดินสะพานปรีดี-ธำรง เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นจุดแรกของการเชื่อมพื้นที่เกาะเมือง

และพื้นที่ภายนอก จึงเกิดเป็นชุมชนขนาดย่อมขึ้น
มีลักษณะเด่น คือ อยู่ดินสะพานปรีดี-ธำรง
ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดหมายตา (Landmark)
ของชุมชนนี้

อาณาเขตตั้งแต่ดินสะพานปรีดี-ธำรง
จนสุดตึกแถว ซึ่งถือเป็นจุดสิ้นสุดของย่าน
เนื่องจากเป็นสถานที่ราชการ

กิจกรรม ได้แก่การค้าขาย ที่พัก
อาศัย และเป็นท่ารถเพื่อติดต่อระหว่างภายใน
เกาะเมืองและพื้นที่ภายนอก

ย่านชุมชนเจติยวัดสามปลื้มและตามถนนหมายเลข 309 เป็นย่านชุมชนซึ่งเกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก

ความหนาแน่นภายในบริเวณเกาะเมืองเริ่มมีความอึดอัด อีกทั้งเป็นที่หมายตาจุดแรกที่อยู่ในเมืองอยุธยาเมื่อเดินทางติดต่อกับกรุงเทพฯ จึงทำให้มีความหนาแน่นของชุมชนเพิ่มขึ้นทุกขณะ

อาณาเขตไม่แน่นอน เนื่องจากเป็นชุมชนที่กำลังจะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีศูนย์กลางในขณะนี้คือ บริเวณสี่แยกเจติยวัดสามปลื้ม

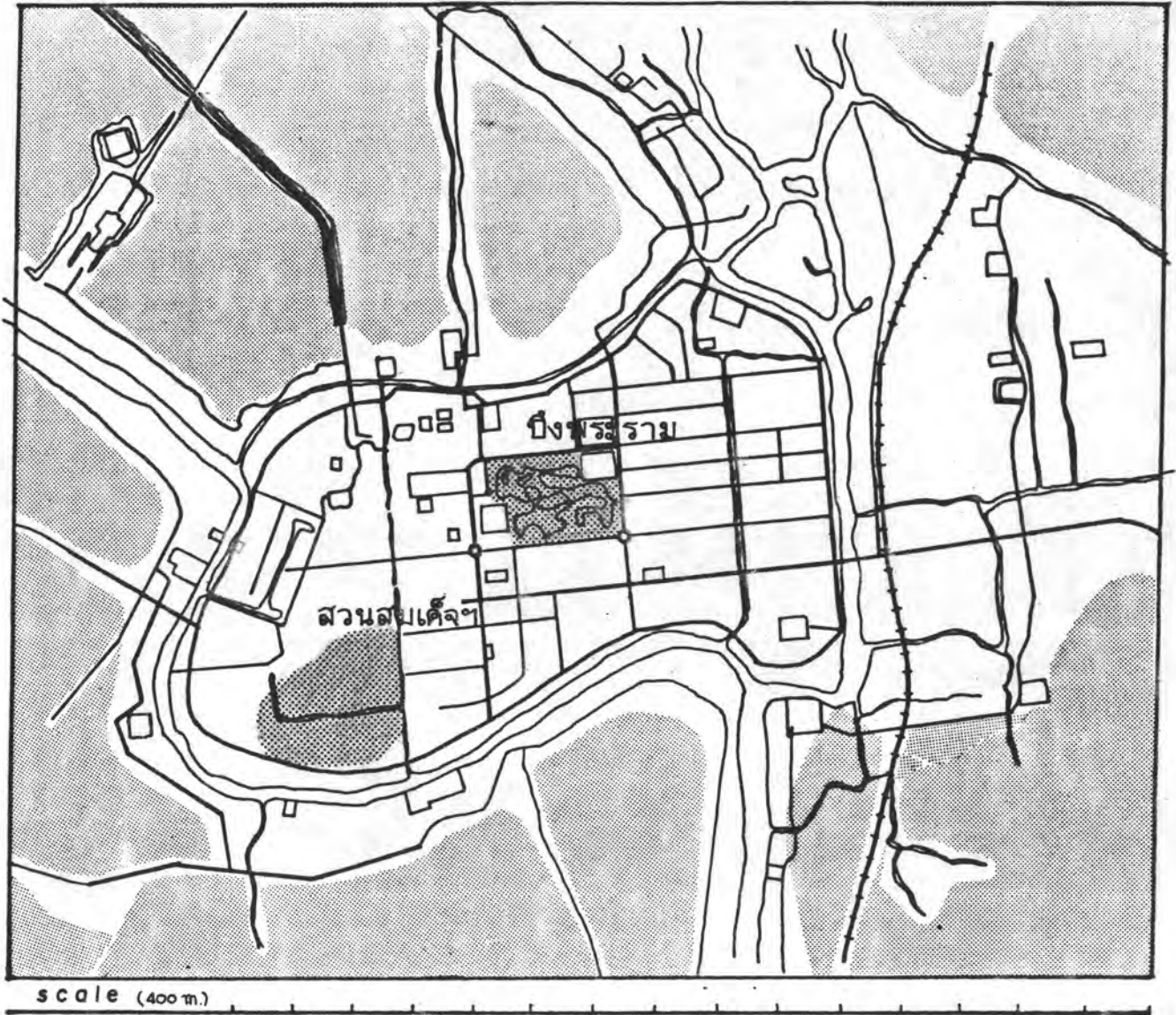
กิจกรรม ได้แก่ พาณิชยกรรม และที่พักอาศัย

4.1.4.2 ย่านพื้นที่อ่อน (Soft Landscape District) คือย่านที่มีต้นไม้และธรรมชาติอยู่ในพื้นที่ โดยมีสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมอยู่อย่างเบาบาง หรือไม่มีเลยอันได้แก่ พื้นที่สวนสาธารณะ และอุทยานต่าง ๆ ที่จัดไว้สำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง และนักท่องเที่ยว ย่านพื้นที่อ่อนในพื้นที่อุทยานนี้สามารถจำแนกได้เป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

ก. สวนสาธารณะในเมือง (Community Park)

ข. ทุ่งนาโล่ง (Field)

ก. สวนสาธารณะในเมือง (Community Park) ได้แก่พื้นที่ซึ่งจัดไว้เพื่อเป็นพื้นที่สีเขียวภายในเมือง สำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชน ดังนั้นในพื้นที่อยุธยาบริเวณเมืองเก่าส่วนใหญ่จึงถือโอกาสอนุรักษ์ไว้เป็นโบราณสถานในรูปแบบของสวนสาธารณะซึ่งเป็นทางออกที่ดีที่สุด ในการจะอนุรักษ์ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ให้อยู่ในสภาพที่ดี อย่างไรก็ตามพื้นที่สวนสาธารณะในเมืองที่จัดไว้สำหรับเป็นพื้นที่สีเขียวจริง ๆ ในพื้นที่เมืองอยุธยามิด้วยกัน 2 ย่านใหญ่ ๆ ได้แก่ บึงพระรามและอุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จฯ

- COMMUNITY PARK
- FIELD

แสดง

ย่านพื้นที่อ่อน

(Safe Landscape District)

เหนือ

บึงพระราม เป็นพื้นที่สาธารณะ ที่มีพื้นที่รวม ทั้งสิ้น 274 ไร่ โดยมีจุดเด่นของสถานที่ได้แก่ บึงน้ำ ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า หนองโสนหรือ บึงซิวัน มีสนามหญ้าพร้อมทั้งบริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นเป็นส่วนป่า เป็นพื้นที่ ๆ ต่อเนื่องกับ วัดมหาธาตุและมีซากเมืองเก่าเดิมแทรกอยู่ อาณาเขตได้แก่ ทางด้านทิศตะวันตกประชิด บึงพระราม ทางด้านทิศใต้จดถนนป่าไทร ทิศเหนือจดถนนนเรศวร และทิศตะวันออกจด ถนนซีกุน ซึ่งถนนทั้ง 4 ด้าน ถือเป็นขอบเขตพื้นที่ (Edges) กิจกรรมในพื้นที่ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจ

อุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จฯ เป็นบริเวณ ที่อนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ด้วยการแปลงสภาพเป็นสวนสาธารณะ อันเป็นวิธีการอนุรักษ์ โบราณสถานให้อยู่ในสภาพดีวิธีหนึ่ง ในบริเวณพื้นที่สวนสมเด็จฯ นี้ อยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของเกาะเมือง โดยมีถนนอุโมงเป็นเส้นแนวขอบ (Edges) ทางด้านทิศใต้ นอกจากนี้จะมีต้นไม้ แล้วยังมีโบราณสถานแซมอยู่ในพื้นที่ด้วย กิจกรรมในพื้นที่ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจ และการ ศึกษาประวัติศาสตร์

ข. ทุ่งนาโล่ง (Field) บริเวณพื้นที่ศึกษาทั้งภายใน เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณโดยรอบ ลักษณะภูมิประเทศแถบนี้ นอกจากบริเวณ เกาะเมืองและพื้นที่ริมแม่น้ำแล้ว บริเวณอื่นส่วนใหญ่จะเป็นทุ่งนาโล่งเกือบทั้งหมด ดังนั้นจึงจะ เห็นได้ว่า บริเวณย่านที่เป็นทุ่งนาโล่งจะอยู่บริเวณภายนอกเกาะโดยรอบพื้นที่เมืองอันเป็นพื้นที่ เปิดโล่ง (Open Space) ที่มีความสำคัญในการดึงความสนใจต่อจุดหมายตา (Landmark) ได้เป็นอย่างดี พื้นที่ทุ่งนาโล่งในพื้นที่ศึกษาจะกระจายอยู่โดยรอบพื้นที่เกาะเมือง ซึ่งสามารถ แบ่งเป็นย่าน ๆ ได้คือ ทุ่งภูเขาทอง ทุ่งขวัญ ทุ่งแก้ว ทุ่งกระเซด ทุ่งปากกราน ทุ่งลำเภาลุ่ม เป็นต้น

4.1.4.3 สรุป ย่าน (District) ย่านภายในพื้นที่ศึกษา แบ่งทางด้านกายภาพได้เป็น 2 ลักษณะกว้าง ๆ คือ

1. ย่านพื้นที่แข็ง (Hard Landscape District)

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 บริเวณพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Site) ได้แก่

: ภายในเกาะเมือง

- บริเวณวัดพระศรีสรรเพชญ์ และพระราชวังหลวง
- บริเวณวัดราชบูรณะ และวัดมหาธาตุ
- บริเวณพระราชวังจันทน์เกษม
- บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จพระเจ้า
- บริเวณเจดีย์ศรีสุริโยทัย และฝั่งตรงกันข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา

: ภายนอกเกาะเมือง

- บริเวณวัดภูเขาทอง
- บริเวณตอนใต้ฝั่งตะวันตกของเกาะเมือง
- บริเวณตอนใต้ฝั่งตะวันออกของเกาะเมือง
- บริเวณเมืองอโยธยาเดิม
- บริเวณเพนียดคล้องช้าง
- บริเวณวัดแม่นางปลื้ม และวัดสามวิหาร

1.2 บริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองใหม่ (NEW TOWN) แบ่งเป็น

6 ย่าน ได้แก่

- ย่านตลาดหัวรอ
- ย่านตลาดเจ้าพรหม
- ย่านชุมชนหัวแหลม
- ย่านชุมชนบริเวณโรงพยาบาลจังหวัด
- ย่านชุมชนดินสะพานปรีดี-ธำรง
- ย่านชุมชนเจดีย์วัดสามปลื้ม และตามถนนหมายเลข 309

2. ย่านพื้นที่อ่อน (Soft Landscape District) มี

2 ประเภท คือ

2.1 สวนสาธารณะในเมือง (Community Park) ได้แก่

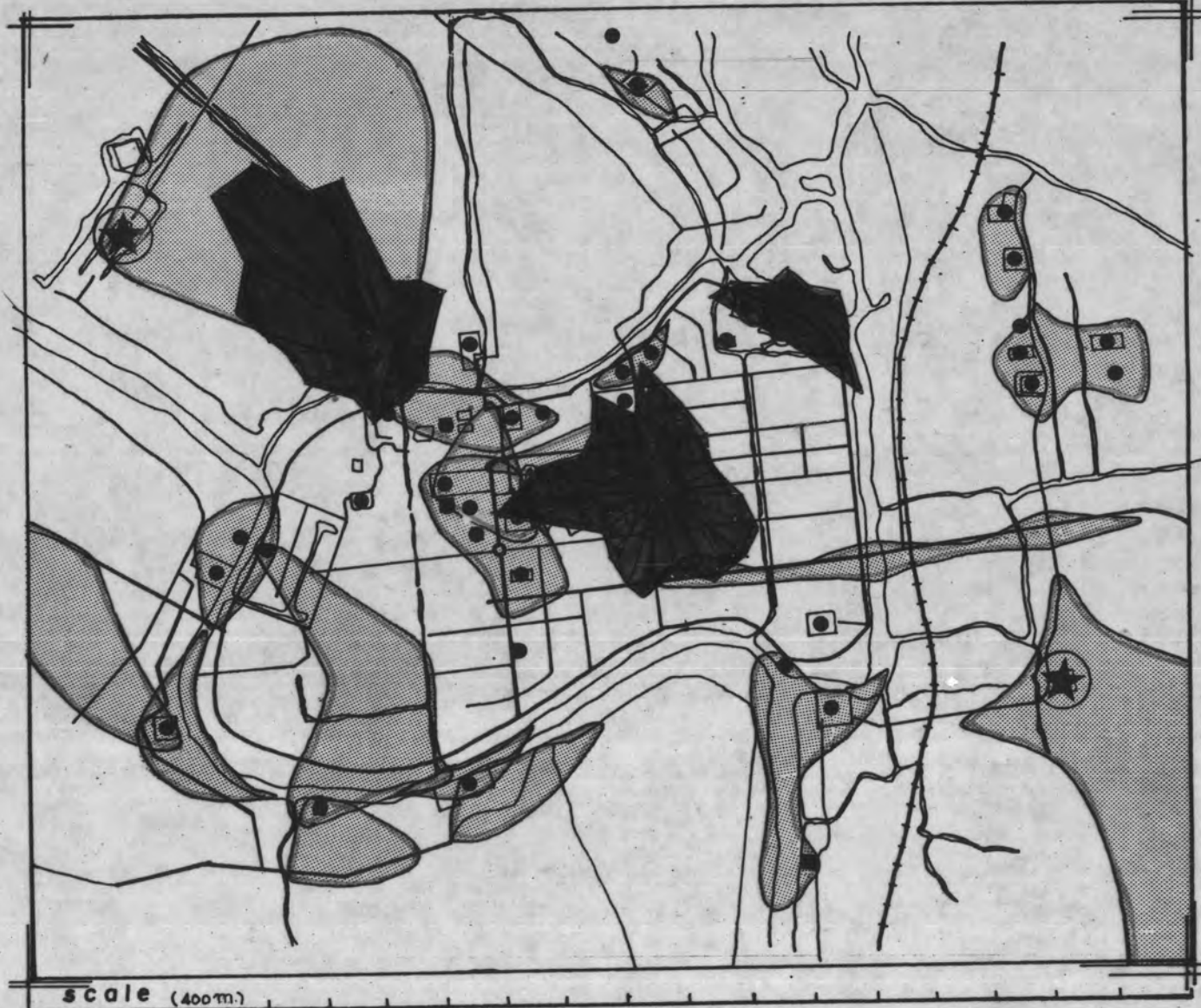
- บึงพระราม
- อุทยานประวัติศาสตร์สวนสมเด็จฯ

2.2 ทุ่งนาโล่ง (Field) ได้แก่

- ทุ่งภูเขาทอง
- ทุ่งแก้ว
- ทุ่งปากกระดาน
- ทุ่งขวัญ
- ทุ่งกระเชด
- ทุ่งลำเภาล้อม

4.1.5 ที่หมายตา (Landmark) องค์ประกอบสำคัญของการรับรู้ที่มีผลต่อ IMAGE ของเมืองอย่างมากได้แก่ เส้นทางสัญจร (Paths) อันเนื่องมาจากเส้นทางสัญจรเป็นตัวเชื่อมโยงให้ผู้เดินทางภายในเมืองไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ ดังนั้นนอกจากเส้นทางสัญจรจะมีความสำคัญแล้ว สิ่งที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสสารูปเมือง อีกอย่างได้แก่ ที่หมายตา (Landmark) อันเป็นองค์ประกอบเพื่อให้การรับรู้เมืองเป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ที่หมายตาได้แก่ สิ่งที่เป็นกายภาพภายในเมืองที่มีลักษณะเด่นชัด กับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ และมีปฏิกริยาใดที่มีผลต่อการรับรู้ (Perception) ของมนุษย์ อาจจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ โดยมีเงื่อนไขที่ว่า วัตถุนั้นต้องมีความถาวร คือความถาวรในสี ความถาวรในรูปทรง ความถาวรในความสว่าง ความถาวรในขนาด และความถาวรในที่ตั้ง นอกจากจุดหมายตา (Landmark) จะมีผลต่อสสารูป (Image) ของเมืองแล้ว ประโยชน์ของที่หมายตายังได้แก่ การช่วยให้คนไม่หลงทาง และบ่งบอกลักษณะประจำย่านนั้น ๆ ที่หมายตา (Landmark) ที่ดีควรมีความเด่น ชนิดที่ไม่ข่มสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวด้วย ที่หมายตาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่

- ที่หมายตา
- ★ ที่หมายตาระยะไกล
- ☠ ที่หมายตาลักษณะด้อย
- ◉ ที่พื้นที่การมองเห็นที่หมายตา
- ◆ ผลกระทบจากที่หมายตาลักษณะด้อย

แสดง

จุดที่หมายตา (LANDMARK)

- ที่หมายตาระยะไกล (Distant Landmark)
- ที่หมายตาระยะใกล้ (Local Landmark)

ที่หมายตาที่สำคัญในพื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและพื้นที่ใกล้เคียงที่ต่อเนื่อง ในการศึกษาที่หมายตามบันทึกนี้ใคร่ของวิทยกเอกสารผลงานของ "การศึกษาบริเวณโบราณสถานเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาเมืองเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา" โดย นายสุวัฒน์ คุ้มวงษ์ อันเป็นวิทยานิพนธ์ในการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการผังเมือง มหาลัยมหิดล สาขาวิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2525 ขึ้นมาอ้างอิง โดยวิทยกนำเอากลุ่มโบราณสถานที่มีคุณค่าความสำคัญสูงระดับชาติ ด้วยเหตุผลที่ว่า กลุ่มโบราณสถานที่มีคุณค่าสูง จากผลการศึกษาฉบับดังกล่าวนี้มีคุณสมบัติเด่น และถึงพร้อมที่จะเป็นที่หมายตา (Landmark) ของประชาชนโดยทั่วไปที่ผ่านไปมาได้ อันมีผลเพื่อประกอบการศึกษาวางแผนทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เมือง ผลของการศึกษาบริเวณโบราณสถาน บริเวณเกาะเมือง และพื้นที่ใกล้เคียงของนายสุวัฒน์ คุ้มวงษ์ ที่มีคุณค่าความสำคัญสูงระดับชาติ มีดังนี้

จุดหมายตาด้านใต้แก่โบราณสถานที่สำคัญภายในพื้นที่ศึกษา

จากหลักฐานที่ปรากฏเป็นสถานที่สำคัญภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง ยังคงมีโบราณสถานที่ยังเหลืออยู่ทั้งสิ้น จำนวน 118 แห่ง² และใน 118 แห่ง จะมีกลุ่มโบราณสถานที่มีคุณค่าสูงจำนวน 44 แห่ง และในจำนวนโบราณสถานที่มีคุณค่าสูงทั้ง 44 แห่งนี้สามารถแบ่งแยกได้ 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 บริเวณโบราณสถานที่มีระดับการพัฒนาสูง เป็นกลุ่มที่มีคุณค่าความสำคัญสูงระดับชาติ และได้รับการอนุรักษ์ซ่อมแซม ดูแลรักษาจากหน่วยงานของรัฐจำนวน 23 แห่ง ได้แก่

²การศึกษาบริเวณโบราณสถานเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาเมือง: เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยนายสุวัฒน์ คุ้มวงษ์ สาขาวิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2525 หน้า 193

1. วัดพนัญเชิง	2. วัดพุทธไสสวรรคย์
3. วิหารมงคลบพิตร	4. วัดพระศรีสรรเพชญ์
5. วัดมหาธาตุ	6. วัดราชบูรณะ
7. วัดใหญ่ชัยมงคล	8. วัดหน้าพระเมรุ
9. วัดสุวรรณดาราราม	10. พระราชวังจันทรถนอม
11. วัดพระราม	12. พระราชวังหลวง
13. วัดกษัตราธิราช	14. วัดสวนหลวงสบสวรรคค์ (เจดีย์ศรีสุริโยทัย)
15. บึงพระราม	16. วัดเสนาสนาราม
17. วัดบรมวงศัศคาราราม	18. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
19. บ้านญี่ปุ่น	20. วัดวรโพธิ์
21. วัดญาณเสน	22. วัดโลกยสุธา
23. วิหาร แกลบ	

กลุ่มที่ 2³ บริเวณโบราณสถานสำคัญที่มีระดับการพัฒนาต่ำ เป็นกลุ่มโบราณสถานที่มีคุณค่าความสำคัญสูงระดับชาติ แต่ยังขาดการดูแลรักษา และได้รับการอนุรักษ์จากหน่วยงานของรัฐน้อยมาก มีปัญหาทางด้านสภาพอาคาร สภาพบริเวณ สภาพแวดล้อม และสาธารณูปโภคสาธารณูปการ มีจำนวนทั้งสิ้น 21 แห่ง ได้แก่

1. วัดภูเขาทอง	2. เหนียดคล้องช้าง
3. วัดไชยวัฒนาราม	4. วัดมเหยงค์
5. วัดกุฎีดาว	6. วัดสมณโกฏฐาราม
7. วัดคูลีตาราม	8. วัดประดู่ทรงธรรม
9. วัดเชิงท่า	10. วัดช้าง

³ การศึกษามริเวณโบราณสถานเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาเมือง: เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยนายสุวัฒน์ คุ้มวงษ์ ภาควิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2525 หน้า 194

11. วัดเซนโยเซฟ	12. คุ่มขุนแผน
13. วัดอโยธยา	14. วัดบรมพุทธาราม
15. วัดธรรมาราม	16. ป้อมเพชร
17. วัดขุนเมืองใจ	18. วัดธรรมมิกราช
19. วัดสุวรรณवास	20. วัดพลับพลาไชย
21. ป้อมประตูข้าวเปลือก	

จากโบราณสถานทั้ง 44 แห่งนี้ จะนำมาประกอบการศึกษาเพื่อวางแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองพระนครศรีอยุธยา อันมีคุณสมบัติที่ถึงพร้อมที่จะเป็นที่หมายตา (Landmark) จุดที่หมายตาที่มีผลทางด้านลบต่อภูมิทัศน์เมือง

ที่หมายตา (Landmark) นอกจากจะมีลักษณะทางด้านบวกแล้ว ก็สามารถที่จะมีลักษณะเป็นที่หมายตาที่สร้างปัญหาให้กับภูมิทัศน์เมืองได้ อันเนื่องมาจาก การขัดต่อสภาพพื้นที่ โดยรอบ อย่างแรง และเนื่องจากความเด่นของจุดหมายตานั้น ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้ที่สัญจรผ่านไปมาให้หันเหไปสู่ที่หมายตาจุดนั้น อันมีผลต่อสภาพความขัดแย้ง และขาดความกลมกลืนทางด้านภูมิทัศน์เมือง ส่งผลต่อปัญหาทางการมองเมือง

จุดที่หมายตาทางด้านลบ ในพื้นที่เมืองพระนครศรีอยุธยา สามารถนำมาเสนอได้ 3 แห่ง ดังนี้ ได้แก่

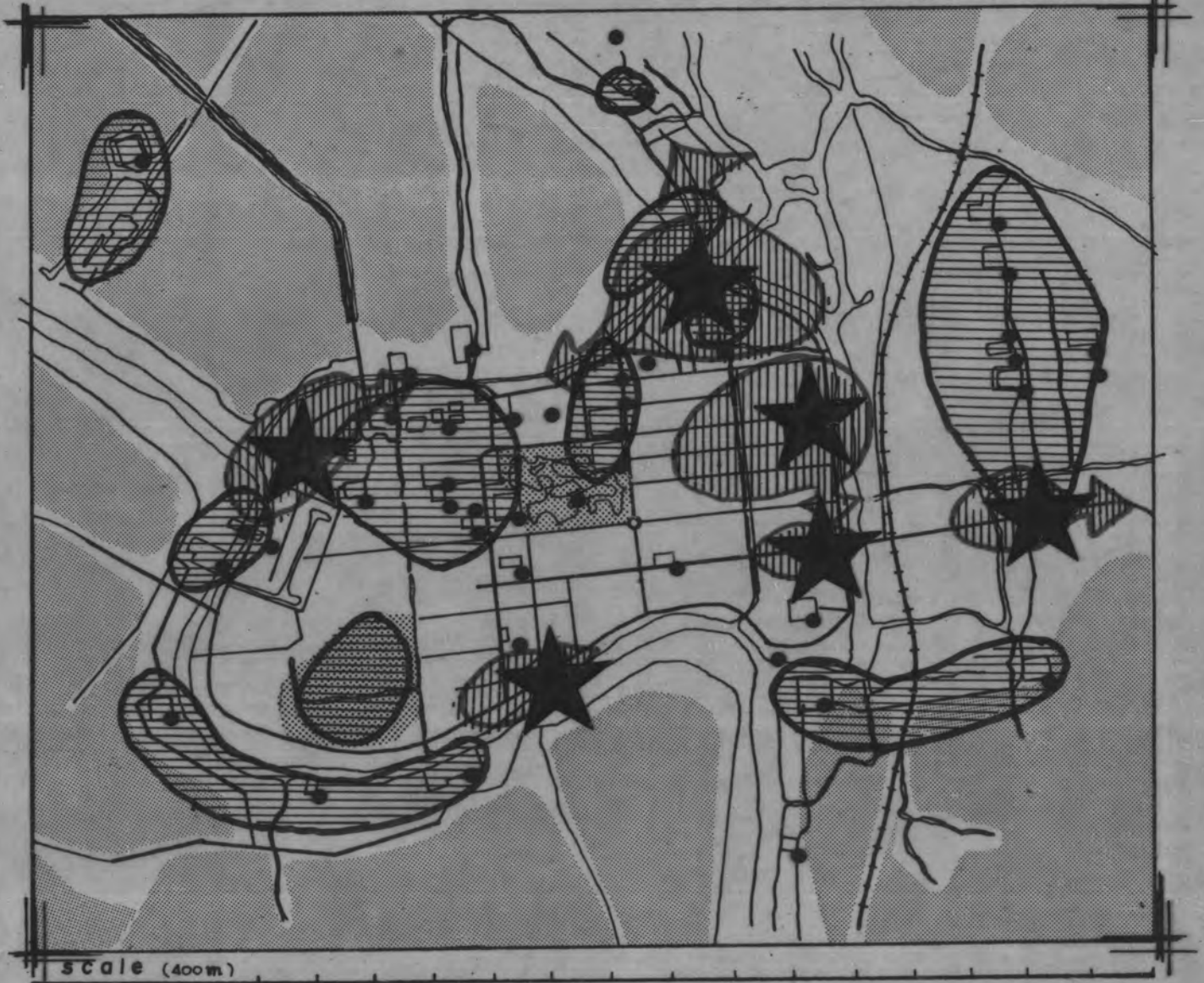
- เสาไฟฟ้า ทางด้านทิศเหนือของเกาะเมือง จากเส้นทาง 309 บริเวณทุ่งภูเขาทอง
- เสา Tower โทรศัพท ริมถนนวิภาวดีที่มีความสูงที่สุดในพื้นที่เมืองอยุธยา คือ 83 เมตร
- เสาโทรศัพทข้างวังจันทระเกษม

สรุป

องค์ประกอบหลักทั้ง 5 ประการของสารูปเมือง (Image) ที่มีผลต่อการรับรู้ (Sense Perception) ในพื้นที่เมืองพระนครศรีอยุธยา อันได้แก่

- เส้นทางสัญจร (Paths)
- แนวขอบ (Edges)
- จุดรวมกระจุก (Nodes)
- ย่าน (District)
- ที่หมายตา (Landmark) ที่ประกอบกันขึ้นและส่งผลต่อความรู้สึก ในรูปแบบ

ของเมือง (Urban Form) สามารถแสดงสรุปเป็นรูปภาพได้ ดังรูป

- Paths , Edges
- Community Park
- Field
- ย่านพื้นที่ประวัติศาสตร์
- ย่านชุมชนเมืองใหม่
- Nodes
- ที่หมายตา

องค์ประกอบหลัก 5 ประการของสำรูปเมืองอยุธยา

เหนือ

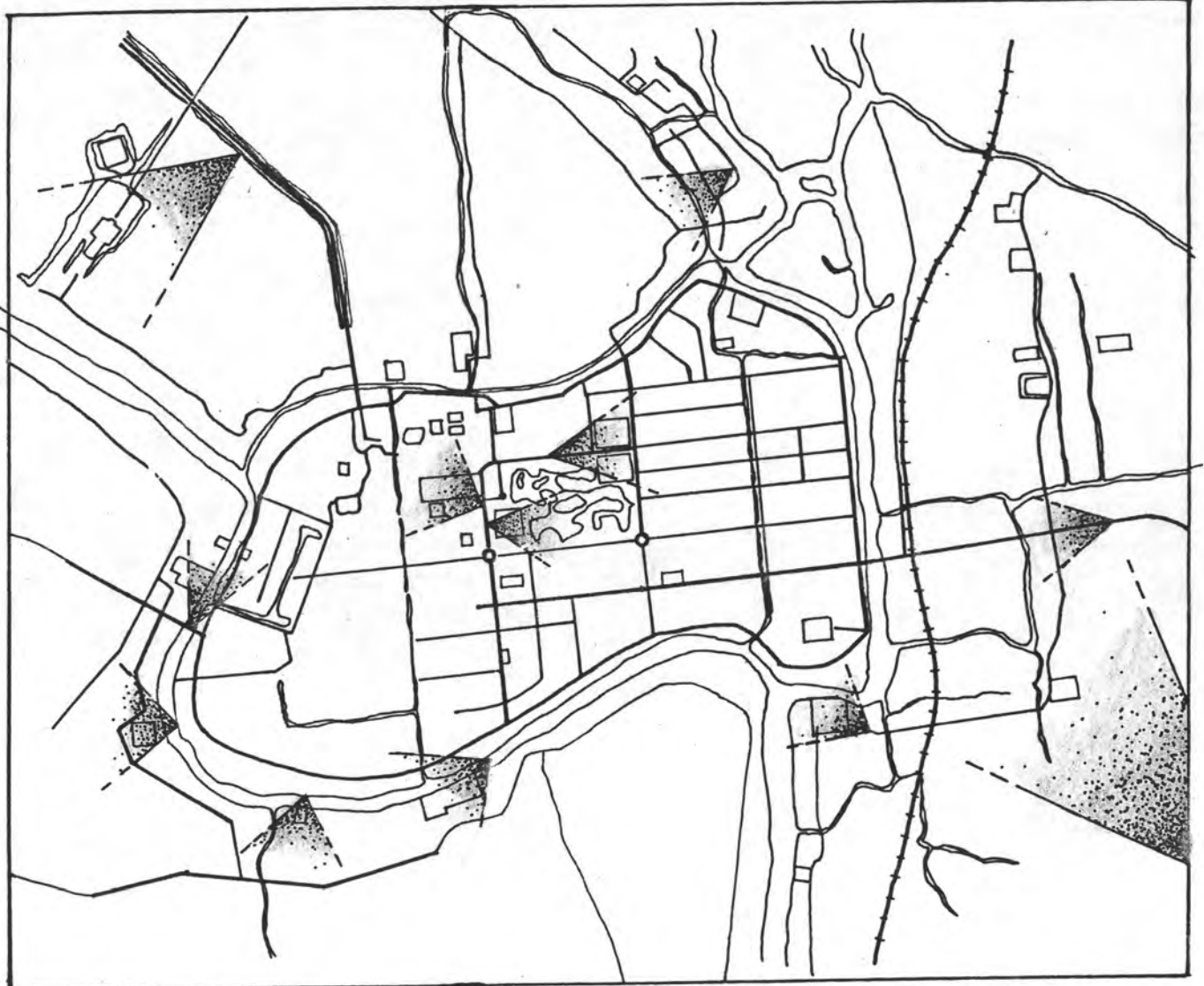
4.2 องค์ประกอบย่อยภายในเมือง

ทิวทัศน์ (Vista) ได้แก่บริเวณพื้นที่ ๆ เป็นจุดสวยงามของเมือง อันเกิดจากช่องว่างของพื้นที่ในเมือง หรือลักษณะพื้นที่ที่เปิดโล่ง (Open Space) พื้นที่เนินสูงต่ำและหรือภาพเมืองเก่าที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ในเมืองทุกเมืองจะต้องมีทิวทัศน์ (Vista) ที่น่าประทับใจในแต่ละเมือง ซึ่งอาจจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางด้านภูมิทัศน์และความเข้มข้นของสสารูปเมือง (Image) โดยมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์รักษาทิวทัศน์ของเมืองนั้นไว้ให้คงสภาพอยู่ และไม่สูญหายไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงกาล

ทิวทัศน์ที่สำคัญในเมืองอยุธยาด้วยกันหลายแห่ง โดยมากจะเน้นไปทางด้านทิวทัศน์ของสภาพเมืองเก่า อันเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) ของเมือง อันได้แก่ ตามจุดต่าง ๆ ที่ถือได้ว่าเป็นจุดหมายตาที่สำคัญของเมือง (Landmark) ซึ่งได้เสนอไปแล้วในช่วงต้น โดยทิวทัศน์ที่มีคุณภาพสูงนี้มีเกณฑ์ในการกำหนดคือ ความสูงของจุดหมายตาที่มีความสูงไม่ต่ำกว่า 25 เมตร ประกอบกับความเด่นชัดของพื้นที่เปิดโล่ง (Open Space) เบื้องหน้าที่ยังหมายตา อันได้มาจากการสำรวจในแต่ละจุด โดยสามารถเสนอเป็นจุดทิวทัศน์ที่มีคุณภาพสูงได้ 12 จุด คือ

1. เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล
2. เจดีย์วัดสามปลื้ม
3. วัดพนัญเชิง
4. วัดพระราม
5. บริเวณวิหารมงคลปิตร และวัดพระศรีสรรเพชญ์
6. วัดราชบูรณะ และวัดมหาธาตุ
7. วัดพุทไธสวรรย์
8. วัดเขนโยเซฟ
9. วัดไชยวัฒนาราม
10. เจดีย์ศรีสุริโยทัย และบริเวณวัดกษัตราธิราช และวัดธรรมาราม
11. เจดีย์ภูเขาทอง
12. เจดีย์วัดสามวิหาร

นอกจากนี้ยังมี ทิวทัศน์ (Vista) ที่มีความสวยงามและสำคัญในระดับรองลงมา ซึ่งจะเสนอในการศึกษาตามเส้นทาง (Paths) ในลำดับต่อไป

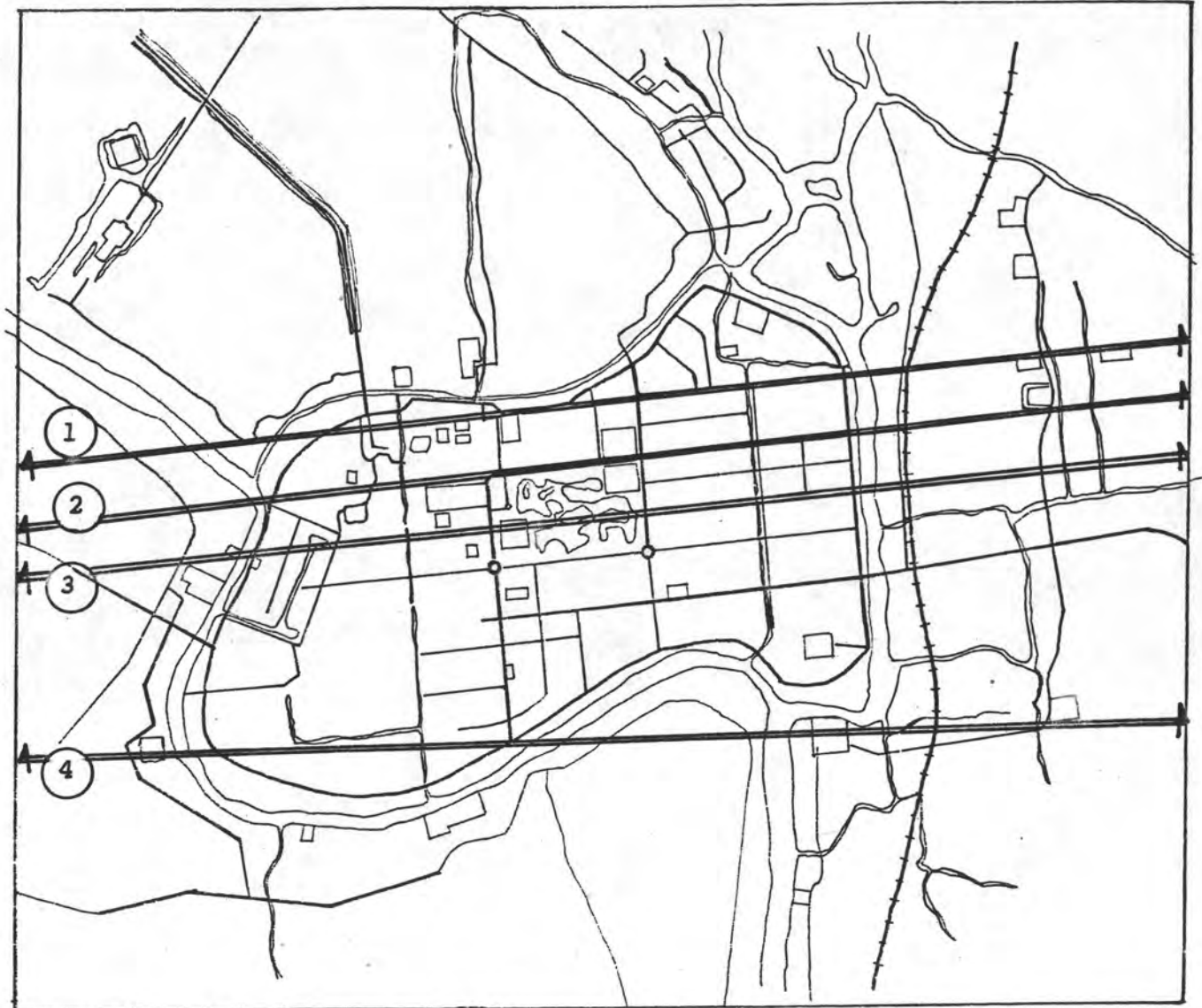

scale (400m.)

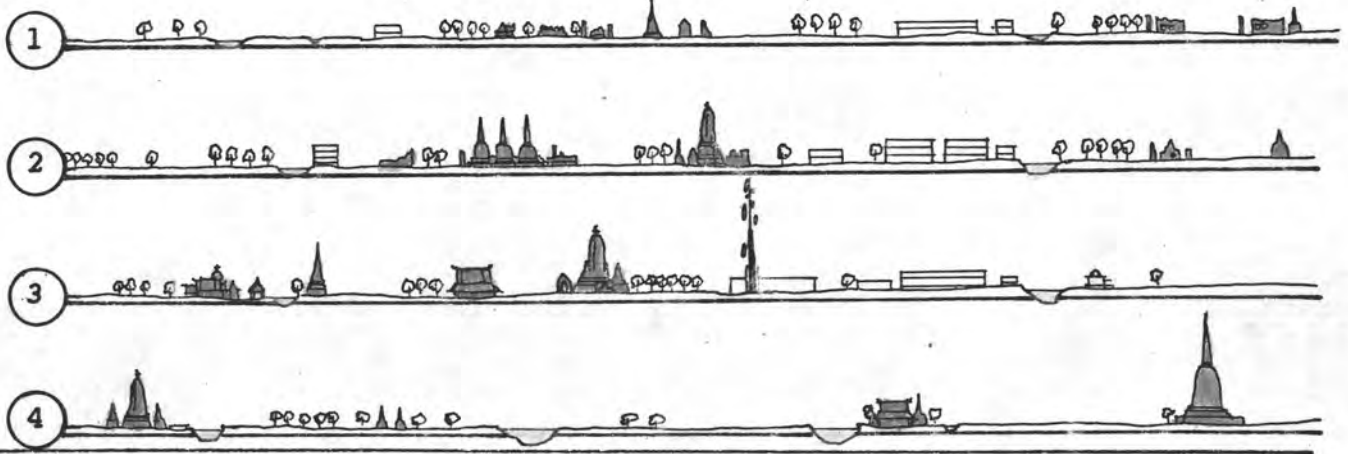
แสดงจุดทิวทัศน์(vista) ที่สำคัญภายในเมือง

เทมื่อ

scale (400 m.)

แสดงลักษณะทางกายภาพของเมืองในแนวตัด

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ความสำคัญทั้ง 5 ประการได้แก่ ทางสัญจร (Paths) แนวขอบ (Edges) จุดรวมกระจุก (Nodes) ย่าน (Districts) และจุดที่หมายตา (Landmark) ในแต่ละเมืองมีความสำคัญไม่เท่ากัน เมืองแต่ละเมืองจะเน้นจุดไหนก็ขึ้นอยู่กับขนาดของเมือง และพื้นที่ที่ทำการสำรวจโดยเฉพาะ พื้นที่เมืองอยุธยาซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ดังนั้นเราจะต้องเน้นเส้นทางสัญจร (Paths) ย่าน (District) และพื้นที่อนุรักษ์โบราณสถานเป็นหลัก

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเส้นทางสัญจร (Paths) และโบราณสถานที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา

4.3.1 เกณฑ์ในการกำหนดเส้นทางสัญจรเพื่อการควบคุมภูมิทัศน์เมือง

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ บริเวณเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียงเคยเป็นพื้นที่เมืองเก่าในอดีต ดังนั้นจึงมีสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานมากมาย กระจายอยู่ภายในพื้นที่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

เส้นทางสัญจรที่เราใช้ในการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่โบราณสถานแห่งหนึ่งสู่โบราณสถานอีกแห่งหนึ่ง ได้เกิดขึ้นพร้อมกับประโยชน์ใช้สอยที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน อันมีอยู่มากมายหลายเส้นทาง จึงจำเป็นจะต้องได้รับการควบคุมให้เรียบร้อยอย่างเข้มงวด เพื่อรักษาภูมิทัศน์ของความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ไว้ โดยมีหลักในการจัดวางแผนเส้นทางสัญจรระหว่างพื้นที่ดังนี้ คือ

1. เส้นทางที่ใช้เชื่อมระหว่างโบราณสถานโดยรอบ
2. เส้นทางที่ผ่านจุดหมายตาที่สำคัญภายในเมือง
3. เส้นทางหลักที่มีความสำคัญต่อสสารูปเมือง (Visual Element)

จากเส้นทางสัญจรภายในบริเวณพื้นที่ศึกษาทุกเส้นทางที่วิ่งผ่านโบราณสถานสามารถ
จัดได้ดังนี้

- ลำดับที่ 1 วัดพนัญเชิง มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ
เส้นทางน้ำ
ทางหลวงหมายเลข 3059
- ลำดับที่ 2 วัดพุทธไสสวรรคย์ มีมุมมองที่ 2 เส้นทาง คือ
เส้นทางน้ำ
เส้นทางไปวัดไชยวัฒนาราม ถึงหมู่บ้านไปรตุเกส
- ลำดับที่ 3 วิหารมงคลพิตร มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ
ถนนศรีสรรเพชญ
ถนนนเรศวร
- ลำดับที่ 4 วัดพระศรีสรรเพชญ มีมุมมองได้ 3 เส้นทาง คือ
ถนนศรีสรรเพชญ
ถนนอุทอง (วงแหวนรอบเมือง)
ถนนนเรศวร
- ลำดับที่ 5 วัดมหาธาตุ มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ
ถนนนเรศวร
ถนนชិคุน
- ลำดับที่ 6 วัดราชบูรณะ มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ
ถนนนเรศวร
ถนนชิคุน

ลำดับที่ 7 วัดใหญ่ชัยมงคล มีมุมมองได้ 5 เส้นทาง คือ

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32

ทางหลวงหมายเลข 309

ทางหลวงหมายเลข 3059

เส้นทางรถไฟ

เส้นทางน้ำ

ลำดับที่ 8 วัดหน้าพระเมรุ มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ

เส้นทางน้ำ

ถนนอุทอง (วงแหวนรอบเมือง)

ลำดับที่ 9 วัดสุวรรณดาราราม ต้องเข้าไปในซอย

ลำดับที่ 10. พระราชวังจันทร์เกษม มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ

เส้นทางน้ำ

ถนนอุทอง (วงแหวนรอบเมือง)

ลำดับที่ 11. วัดพระราม มีมุมมองได้ 3 เส้นทาง คือ

ถนนศรีสรรเพชญ์

ถนนนเรศวร

ถนนป่าไทร

ลำดับที่ 12. พระราชวังหลวง มีมุมมองได้ 3 เส้นทาง คือ

ถนนศรีสรรเพชญ์

ถนนอุทอง

ถนนนเรศวร

ลำดับที่ 13. วัดกษัตราธิราช มีมุมมองได้ 3 เส้นทาง คือ

เส้นทางน้ำ

ถนนอุทอง

ทางหลวงหมายเลข 3263

ลำดับที่ 14. วัดสวนหลวงสวารค์ (เจดีย์ศรีสุริโยทัย) มีมุมมองได้ 3 เส้นทาง คือ

เส้นทางน้ำ

ถนนอุทอง

ทางหลวงหมายเลข 3263

ลำดับที่ 15. บึงพระราม มีมุมมองได้จาก 4 เส้นทาง คือ

ถนนศรีสรรเพชญ

ถนนนเรศวร

ถนนป่าไทร

ถนนชฎิน

ลำดับที่ 16. วัดเสนาสนาราม ต้องเข้าไปในซอย

ลำดับที่ 17. วัดบรมวงศัศคาราม ต้องเข้าไปในซอย

ลำดับที่ 18. พิพิธภัณฑแห่งชาติเจ้าสามพระยา มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ

ถนนศรีสรรเพชญ

ถนนโรจนะ

ลำดับที่ 19. บ้านญี่ปุ่น มีมุมมองจาก 2 เส้นทาง คือ

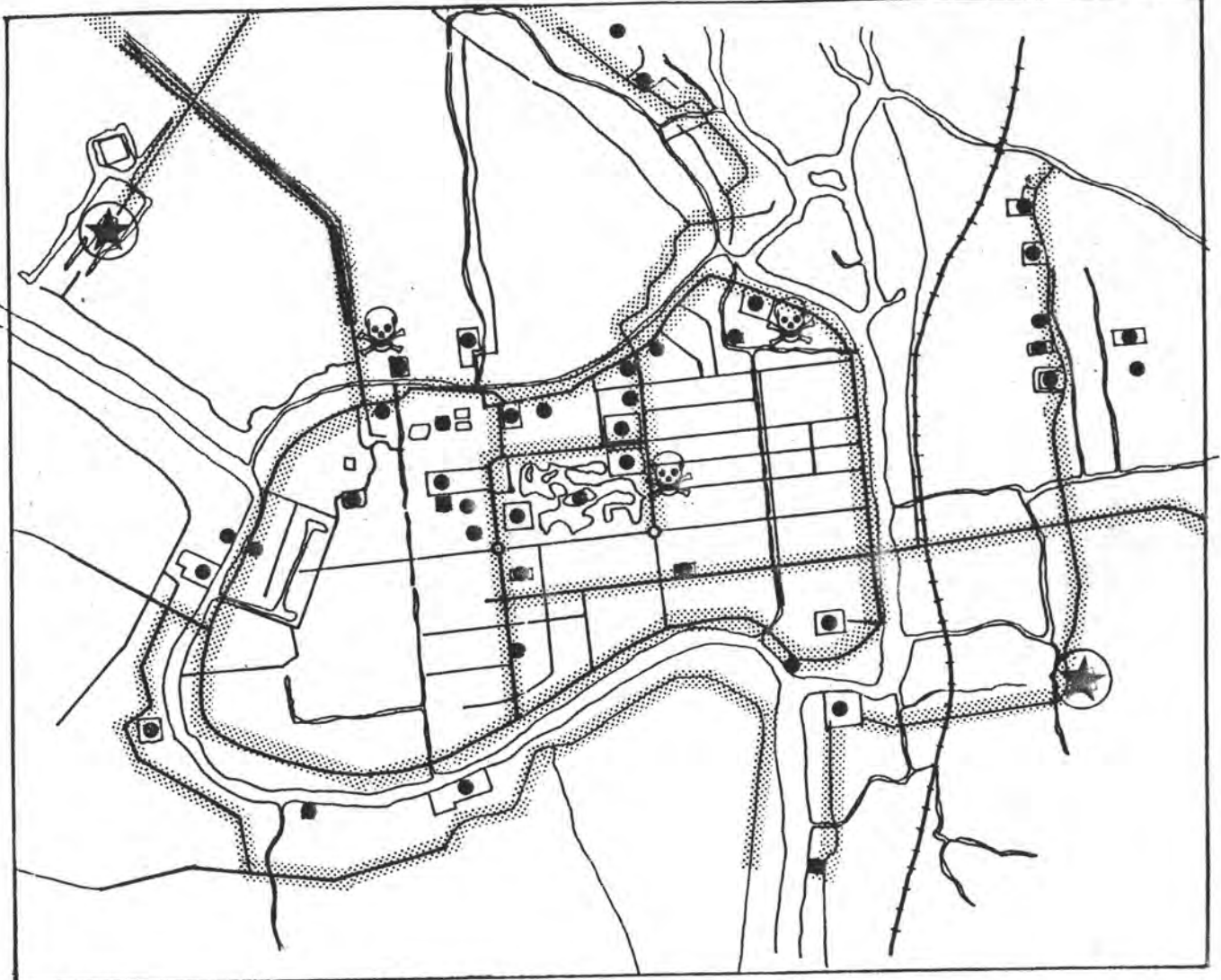
เส้นทางน้ำ

ทางหลวงหมายเลข 3059

- ลำดับที่ 20. วัดวรโพธิ์ มีมุมมองจาก 1 เส้นทาง คือ
ถนนอุทอง
- ลำดับที่ 21. วัดญาณเสน สามารถมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
ถนนอุทอง (วงแหวนรอบนอก)
- ลำดับที่ 22. วัดโลกยสุธา ต่อเข้าไปในซอย
- ลำดับที่ 23. วิหารเกษ อยู่ในบริเวณเดียวกับวิหารมงคลพิตร
- ลำดับที่ 24. วัดภูเขาทอง มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ
ทางหลวงหมายเลข 309
ทางหลวงหมายเลข 3060
- ลำดับที่ 25. เพนียดคล้องช้าง มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
ทางหลวงหมายเลข 3060
- ลำดับที่ 26. วัดไชยวัฒนาราม มีมุมมองจาก 3 เส้นทาง คือ
เส้นทางน้ำ
ทางหลวงหมายเลข 3263
เส้นทางไปวัดไชยวัฒนารามถึงหมู่บ้านไพรดุกเส
- ลำดับที่ 27. วัดมเหยงค์ มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
ทางหลวงหมายเลข 3058
- ลำดับที่ 28. วัดกุฎีดาว มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
ทางหลวงหมายเลข 3058
- ลำดับที่ 29. วัดสมณโกฏฐาราม มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
ทางหลวงหมายเลข 3058

- ลำดับที่ 30. วัดดุสิตาราม มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ
เส้นทางรถไฟ
ทางหลวงหมายเลข 3058
- ลำดับที่ 31. วัดประดู่ทรงธรรม มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
เส้นทางรถไฟ
- ลำดับที่ 32. วัดเชิงท่า มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ
เส้นทางน้ำ
ถนนอุทอง (รอบเมือง)
- ลำดับที่ 33. วัดช้าง มีมุมมองจาก 1 เส้นทาง คือ
ทางหลวงหมายเลข 3058
- ลำดับที่ 34. วัดเขนโยเซฟ มีมุมมองได้จาก 3 เส้นทาง คือ
เส้นทางน้ำ
ถนนอุทอง (รอบเมือง)
เส้นทางไปวัดไชยวัฒนารามถึงหมู่บ้านไพรดุกเส
- ลำดับที่ 35. คุ้มขุนแผน มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ
ถนนศรีสรรเพชญ์
ถนนป่าไธน
- ลำดับที่ 36. วัดอโยธยา มีมุมมองได้ 2 เส้นทาง คือ
เส้นทางรถไฟ
ทางหลวงหมายเลข 3058
- ลำดับที่ 37. วัดบรมพุทธาราม มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
ถนนศรีสรรเพชญ์

- ลำดับที่ 38. วัดธรรมาราม มีมุมมองได้จาก 4 เส้นทาง คือ
 เส้นทางน้ำ
 ถนนอุโมง (วงแหวนรอบเมือง)
 ทางหลวงหมายเลข 3263
 ทางหลวงหมายเลข 3412
- ลำดับที่ 39. บ่อมเพชร มีมุมมองได้ 3 เส้นทาง คือ
 เส้นทางน้ำ
 ถนนอุโมง (วงแหวนรอบเมือง)
 ทางหลวงหมายเลข 3059
- ลำดับที่ 40. วัดขุนเมืองใจ มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ
 ถนนโรจนะ
 ถนนชี่กุน
- ลำดับที่ 41. วัดธรรมมิกราช มีมุมมองได้จาก 3 เส้นทาง คือ
 ถนนอุโมง (วงแหวนรอบเมือง)
 เส้นทางน้ำ
 ถนนศรีสรรเพชญ์
- ลำดับที่ 42. วัดสุวรรณาวาส มีมุมมองได้จาก 2 เส้นทาง คือ
 ถนนปามะพร้าว
 ถนนชี่กุน
- ลำดับที่ 43. วัดพลับพลาไชย มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
 ถนนชี่กุน
- ลำดับที่ 44. บ่อมประตูข้าวเปลือก มีมุมมองได้จาก 1 เส้นทาง คือ
 ถนนอุโมง

scale (400m.)

- ที่หมายตา
- ★ ที่หมายตาระยะไกล
- ☠ ที่หมายตาดำกษณะด้วย
- ==== เส้นทางสัญจร

แสดง

การนำจุดที่หมายตา (LANDMARK) ผสานกับเส้นทาง (PATHS)

4.3.2 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

จากโบราณสถานทั้ง 44 แห่ง ที่มีคุณค่าและความสำคัญสูง ภายในบริเวณเกาะเมือง พระนครศรีอยุธยาและบริเวณใกล้เคียง จะมีถนนสายสำคัญ 11 สาย ซึ่งมีถนนสายที่มีประชาชนนิยมใช้สัญจรผ่านไปมา ทั้งภายในและผ่านเมือง อีกทั้งเส้นทางน้ำและเส้นทางรถไฟ รวมเป็น 13 เส้นทาง ซึ่งโบราณสถานเหล่านั้น ตั้งอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ ใจจ้งแจ่งต่อสายตาของผู้ที่สัญจรผ่านไปมา เส้นทางทั้ง 13 สายได้แก่

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 เป็นเส้นทางสายผ่านเมือง แต่สามารถมีมุมมองเห็น เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลได้ ตั้งแต่หลักกิโลเมตรที่ 65 หรือประมาณ 10 กิโลเมตรก่อนถึงตัวเมือง
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 309 และถนนโรจนะผ่านถนนศรีสรรเพชญ มุ่งสู่จังหวัดอ่างทอง เป็นเส้นทางมุ่งสู่เมือง แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 และตัดมุ่งเข้าสู่เมือง โดยเป็นถนนสายเดียวกับถนนโรจนะ ถนนศรีสรรเพชญ โดยผ่านสถานที่สำคัญ ๆ ทั้งสิ้น 11 แห่งคือ

วิหารมงคลบพิตร	วัดพระศรีสรรเพชญ
วัดใหญ่ชัยมงคล	วัดพระราม
พระราชวังหลวง	บึงพระราม
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา	วัดภูเขาทอง
คุ้มขุนแผน	วัดขุนเมืองใจ
วัดธรรมมิกราช	

และตัดออกนอกเกาะเมืองมุ่งสู่จังหวัดอ่างทอง ทางด้านทิศเหนือของเกาะเมือง

3. เส้นทางรถไฟ ตัดผ่านทางด้านทิศตะวันออกของเกาะเมือง โดยสามารถมองเห็นโบราณสถาน 4 แห่งคือ

วัดใหญ่ชัยมงคล	วัดอโยธยา
วัดคูลีตดาราม	วัดประดู่ทรงธรรม

4. เส้นทางน้ำ สามารถวนรอบเกาะเมืองได้ ประกอบด้วยด้านแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และคลองเมือง สามารถมองเห็นสถานที่สำคัญริมน้ำได้ 14 แห่ง คือ

วัดพนัญเชิง	วัดพุทธไสสวรรคย์
วัดใหญ่ชัยมงคล	วัดหน้าพระเมรุ
พระราชวังจันทร์เกษม	วัดกษัตราธิราช
วัดสวนหลวงสภธรรม (ศรีสุริโยทัย)	วัดไชยวัฒนาราม
วัดเชิงท่า	วัดเขนโยเซฟ (บ้านญวน)
วัดธรรมาราม	บ่อมเพชร
วัดธรรมมิกราช	บ้านญี่ปุ่น

5. ถนนอุทอง (ถนนวงแหวนรอบเมือง) ถือเป็นถนนสายสำคัญอีกเส้นหนึ่งของเมืองพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นถนนที่ตัดรอบเกาะเมือง ด้วยจุดประสงค์เพื่อป้องกันน้ำไหลเจิ่งนองในหน้าน้ำหลาก และเป็นเส้นทางที่สามารถผ่าน และแลเห็นโบราณสถานที่สำคัญถึง 14 แห่ง ดังนี้คือ

วัดพระศรีสรรเพชญ์	วัดหน้าพระเมรุ
พระราชวังจันทร์เกษม	พระราชวังหลวง
วัดกษัตราธิราช	วัดสวนหลวงสภธรรม (ศรีสุริโยทัย)
วัดญาณเสน	วัดเชิงท่า
วัดเขนโยเซฟ (บ้านญวน)	วัดธรรมาราม
บ่อมเพชร	วัดธรรมมิกราช
บ่อมประตูข้าวเปลือก	วัดวรโพธิ์

6. ถนนนครสวรรค์ เป็นถนนที่ตัดผ่าน และสามารถมองเห็นโบราณสถานที่สำคัญ จำนวน 7 แห่ง ได้แก่

วิหารมงคลบพิตร	วัดพระศรีสรรเพชญ์	วัดมหาธาตุ
วัดราชบูรณะ	วัดพระราม	พระราชวังหลวง
บึงพระราม		

7. ถนนศรีสรรเพชญ์ ตัดผ่านและสามารถมองเห็นสถานที่ที่สำคัญ

9 แห่งคือ

วัดบรมพุทธาราม	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
วัดพระราม	บึงพระราม
คุ้มขุนแผน	วิหารมงคลพิตร
วัดพระศรีสรรเพชญ์	พระราชวังหลวง
วัดธรรมมิกราช	

8. ถนนชฎิน ตัดผ่านและสามารถมองเห็นโบราณสถานที่สำคัญ

6 แห่งคือ

วัดมหาธาตุ	วัดราชบูรณะ
บึงพระราม	วัดขุนเมืองใจ
วัดสุวรรณาวาส	วัดพลับพลายชัย

9. ทางหลวงหมายเลข 3058 ตัดผ่านและสามารถมองเห็นถนน

สายสำคัญ 7 แห่งคือ

วัดมเหยงค์	วัดกุฎีดาว
วัดสมณโกฏฐาราม	วัดคูลีตาราม
วัดประตู่ทรงธรรม	วัดช้าง
วัดอโยธยา	

10. ทางหลวงหมายเลข 3059 ตัดผ่านและสามารถมองเห็นสถานที่

สำคัญ 4 แห่งคือ

วัดพนัญเชิง	วัดใหญ่ชัยมงคล
บ้านญี่ปุ่น	บ่อมเพชร

11. ทางหลวงหมายเลข 3060 ตัดผ่านและสามารถมองเห็น
สถานที่สำคัญ 2 แห่งคือ

วัดภูเขาทอง

เพนียดคล้องช้าง

12. ทางหลวงหมายเลข 3263 ตัดผ่านและสามารถมองเห็นสถานที่
สำคัญ 4 แห่งคือ

วัดกษัตราธิราช

วัดสวนหลวงสบสวรรค์ (ศรีสุริโยทัย)

วัดไชยวัฒนาราม

วัดธรรมาราม

13. เส้นทางสู่วัดไชยวัฒนาราม ถึงหมู่บ้านโปรตุเกส ตัดผ่านและสามารถ
มองเห็นสถานที่สำคัญได้ 3 แห่งคือ

วัดไชยวัฒนาราม

วัดเขนโยเซฟ

วัดพุทธโสธรวรย์

4.3.3 สรุป

จากความสำคัญของสถานที่ตามจุดต่าง ๆ ภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
และบริเวณใกล้เคียง สามารถแสดงออกเป็นแนวเส้นทาง โดยพิจารณา ควบคู่กับความสำคัญ
ของเส้นทางสัญจร และความเป็นไปได้ในสภาพปัจจุบัน โดยสามารถกำหนดเส้นทาง เพื่อการ
ควบคุมสภาพภูมิทัศน์เมือง ตามเส้นทางดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32
2. ทางหลวงหมายเลข 309 ถนนโรจนะ (จากกรุงเทพฯ)
3. ทางหลวงหมายเลข 309 (จากอ่างทอง)
4. ถนนศรีสรรเพชญ์
5. เส้นทางรถไฟ
6. เส้นทางน้ำ

7. ถนนอุทอง (ถนนวงแหวนรอบเมือง)
8. ถนนนเรศวร
9. ถนนชិภูน
10. ทางหลวงหมายเลข 3058
11. ทางหลวงหมายเลข 3059
12. ทางหลวงหมายเลข 3060
13. เส้นทางสู่วัดไชยวัฒนาราม ถึงหมู่บ้านไพรดุกเส

จากเส้นทางสัญจรที่มีความสำคัญ ต่อภูมิทัศน์เมืองตามจุดต่าง ๆ สามารถศึกษาสภาพปัจจุบัน ของความสัมพันธ์ระหว่าง เส้นทางสัญจร และโบราณสถานได้ ตามเส้นทาง โดยสามารถจัดแยกตามคุณสมบัติของเส้นทางได้ 3 ลักษณะคือ

1. เส้นทางผ่านเมือง
2. เส้นทางมุ่งสู่เมืองพระนครศรีอยุธยา
3. เส้นทางเชื่อมภายในเมือง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
 - 3.1 บริเวณภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
 - 3.2 บริเวณโดยรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา